

Міністерство освіти і науки України
Сумський державний університет

**КРАЩІ ПРАКТИКИ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ:
ДОСВІД КРАЇН ЄС ДЛЯ УКРАЇНИ**

Матеріали

науково-практичного круглого столу

(м. Суми, 27 травня 2022 року)

Суми
Сумський державний університет
2022

УДК 340 (477):342.25

К 77

СКЛАД ОРГАНІЗАЦІЙНОГО КОМІТЕТУ:

Панкратова В. О. - канд. юрид. наук, доцент, старший викладач кафедри фундаментальної юриспруденції та конституційного права Сумського державного університету;

Сухонос В. В. - д-р юрид. наук, професор, завідувач кафедри фундаментальної юриспруденції та конституційного права Сумського державного університету;

Стогова О. В. - канд. політ. наук, доцент, доцент кафедри фундаментальної юриспруденції та конституційного права Сумського державного університету

Видання рекомендоване до видання
рішенням вченої ради Навчально-наукового інституту права СумДУ
(протокол № 9 від 16 червня 2022 року)

Кращі практики децентралізації: досвід країн ЄС для України : матер.
К 77 науково-практичного круглого столу (Суми, 27 травня 2022 р.). – Суми :
Сумський державний університет, 2022. – 95 с.

До матеріалів увійшли тези доповідей та повідомлення викладачів, студентів, учених ЗВО і наукових установ, які брали участь у Науково-практичному круглому столі «Кращі практики децентралізації: досвід країн ЄС для України», присвяченому ознайомленню з досвідом країн ЄС щодо децентралізації та впровадження його в Україні, проведеному в рамках реалізації освітнього проекту ERASMUS-JMO-2021-HEI-TCH-RSCH-101047645-«EULOCDEM: Локальна демократія: кращі європейські практики для України», що реалізується за підтримки Виконавчого агентства ЄС з освіти та культури (напрямок – Модуль Жана Моне програми Erasmus+).

Co-funded by
the European Union

Підтримка Європейською комісією випуску цієї публікації не означає схвалення змісту, який відображає лише думки авторів, і Комісія не може нести відповідальність за будь-яке використання інформації, що міститься в ній.

Views and opinions expressed are however those of the author (-s) only and do not necessarily reflect those of the European Union or European Education and Culture Executive Agency. Neither the European Union nor the granting authority can be held responsible for them.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	7
<i>Видюк М.В.</i> РОЗВИТОК ЕЛЕКТРОННОГО САМОВРЯДУВАННЯ В УКРАЇНІ.....	8
<i>Голоха А.Р.</i> МІСЦЕВІ ВИБОРИ: ЗАКОРДОННІ СТАНДАРТИ ТА ВІТЧИЗНЯНИЙ ДОСВІД.....	10
<i>Жмаєва М.Ю</i> ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЯ ЯК ДІЄВИЙ МЕХАНІЗМ ФУНКЦІОНУВАННЯ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ.....	15
<i>Кордунян І. В.</i> ПРИНЦИПИ ПОБУДОВИ ЛОКАЛЬНОЇ ДЕМОКРАТІЇ В ЄС.....	17
<i>Корнева Т. В.</i> РОЛЬ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ У ВДОСКОНАЛЕННІ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ПУБЛІЧНИМИ ФІНАНСАМИ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ.....	20
<i>Кравченко Д. І.</i> ЕЛЕКТРОННА ДЕМОКРАТІЯ.....	23
<i>Крисько А.С.</i> СОЛТИС ТА СОЛЕЦТВА: ДОСВІД ПОЛЬЩІ В ОРГАНІЗАЦІЇ ДОПОМІЖНОГО УПРАВЛІННЯ В СІЛЬСЬКІЙ МІСЦЕВОСТІ.....	27
<i>Кудіна А.О.</i> ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЯ ВЛАДИ - ЧИННИК ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАБІЛЬНОСТІ ДЕРЖАВНОГО ЛАДУ УКРАЇНИ.....	31
<i>Куліш І.О., Стебляк А.В.</i> РОЗШИРЕННЯ ПОВНОВАЖЕНЬ СІЛЬСЬКОГО, СЕЛИЩНОГО, МІСЬКОГО ГОЛІВ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ ЯК ЗАГРОЗА ГАРАНТІЙ І БАЛАНСУ ВЛАДИ В ОРГАНАХ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ.....	34

<i>Кучук А.М.</i>	
ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЯ: ЗАГАЛЬНОТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ.....	37
<i>Леоненко Б.В.</i>	
ІНСТРУМЕНТИ ДЕМОКРАТІЇ В УКРАЇНІ.....	39
<i>Леоненко К.С.</i>	
ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЯ В УКРАЇНІ.....	42
<i>Мірзатуллаєва К.Р., Куліш І.О.</i>	
ЗАПРОВАДЖЕННЯ ЕЛЕКТРОННОЇ ДЕМОКРАТІЇ НА МІСЦЯХ, ЯК СПОСІБ ЗАЛУЧЕННЯ НАСЕЛЕННЯ ГРОМАДИ ДО ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ЇЇ РОЗВИТОК.....	44
<i>Мотузна А.В.</i>	
ПОРІВНЯННЯ ПОВНОВАЖЕНЬ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ КОРОЛІВСТВА ДАНІЯ ТА УКРАЇНИ.....	48
<i>Pankratova Viktoriia</i>	
THEORETICAL AND LEGAL APPROACHES TO THE TERM «LOCAL DEMOCRACY».....	51
<i>Писанка К. О.</i>	
ВИБОРЧА СИСТЕМА МІСЦЕВИХ ОРГАНІВ ВЛАДИ У ШВЕЦІЇ.....	54
<i>Пухтинський М. О.</i>	
ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЯ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ В КОНТЕКСТІ АДМІНІСТРАТИВНОЇ РЕФОРМИ.....	56
<i>Репін Д. А.</i>	
Е-ДЕМОКРАТІЯ: ВІДПОВІДНІСТЬ ПРАКТИКИ УКРАЇНИ ВИМОГАМ ЄС.....	59
<i>Рибалка А. С.</i>	
ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВА ХАРАКТЕРИСТИКА МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ РЕСПУБЛІКИ ПОЛЬЩА.....	62

Savchuk Vladyslav

PROBLEMS OF IMPLEMENTATION OF THE CONCEPT OF LOCAL
DEMOCRACY IN UKRAINE.....64

Скорик А. Д.

ПОЛЬСЬКА РЕФОРМА ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ТА
АДМІНІСТРУВАННЯ ЯК ІДЕЙНА ОСНОВА ДЛЯ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ В
УКРАЇНІ 65

Славко А.С.

МІСЦЕВЕ САМОВРЯДУВАННЯ У КОНСТИТУЦІЯХ СВІТУ.....69

Стогова О.В.

ДОСВІД ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ У ФРАНЦІЇ.....72

Стригунов Я.С.

СИСТЕМА МІСЦЕВИХ ОРГАНІВ САМОВРЯДУВАННЯ ПОЛЬЩІ.....75

Сугоняко А.О.

ЕЛЕКТРОННІ ВИБОРИ.....77

Сухонос В.В.

ДВА АСПЕКТИ ЛОКАЛЬНОЇ ДЕМОКРАТІЇ: ЗАРУБІЖНИЙ ТА
ВІТЧИЗНЯНИЙ ДОСВІД.....80

Теліженко Л.В.

БАГАТОМАНІТТЯ ЯК ПРОБЛЕМА ЛОКАЛЬНОЇ ДЕМОКРАТІЇ: ДОСВІД
НІМЕЧЧИНИ.....82

Ткаченко О.А.

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД ПРОВЕДЕННЯ РЕФОРМИ
ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ.....84

Чала Д.О.

ЕЛЕКТРОННЕ ГОЛОСУВАННЯ.....87

Чернявський Б.А.

ЗМІСТ, ПРИНЦИПИ ТА МЕТИ РЕФОРМИ
ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ.....89

Шульга М. О.

МІСЦЕВІ ВИБОРИ В УКРАЇНІ ЯК ОДНА З ФОРМ БЕЗПОСЕРЕДНЬОЇ
ДЕМОКРАТІЇ.....91

ВСТУПНЕ СЛОВО

Проект ERASMUS-JMO-2021-HEI-TCH-RSCH - 101047645 - «EULOCDEM: Локальна демократія: кращі європейські практики для України», що співфінансується Виконавчим агентством ЄС з освіти, аудіовізуальних засобів та культури в рамках напрямку Модуль Жана Моне програми Erasmus+ реалізується у Сумському державному університеті.

Прагнення України до досягнення демократичних європейських стандартів та зобов'язання відповідно до Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом зумовлює необхідність запровадження нових практик взаємодії органів державної влади, органів місцевого самоврядування та місцевих жителів. Такими новими практиками мають стати інструменти локальної демократії, які позитивно зарекомендували себе у країнах Європейського Союзу.

Проект «Локальна демократія: європейський досвід для України» покликаний сприяти розвитку механізмів та інструментів локальної демократії в Україні на підставі європейського досвіду.

Науково-практичний круглий стіл на тему: «Кращі практики децентралізації: досвід країн ЄС для України», що відбувся 27 травня 2022 року на базі Навчально-наукового інститут права Сумського державного університету є одним із заходів в рамках реалізації проєкту та покликаний ознайомити з досвідом країн ЄС щодо децентралізації та впровадження його в Україні.

До обговорення практик децентралізації долучилися науковці, представники територіальних громад, громадських організацій, студенти та учні.

У ході роботи круглого столу були обговоренні практики організації місцевого самоврядування в країнах ЄС, особливості впровадження позитивного досвіду децентралізації та виклики, що стоять перед Україною в сфері децентралізації в умовах війни.

Доповіді учасників були актуальними та інформативними. Аудиторію було залучено до обговорення проблематики круглого столу та живої дискусії. Резюмовано, що європейські практики децентралізації потребують подальшого вивчення та впровадження в Україні.

*Голова Оргкомітету,
координаторка проєкту «Локальна демократія:
кращі європейські практики для України»
Вікторія Панкратова*

Видюк М.В.

студенка 1-го курсу Навчально-наукового інституту права

Сумського державного університету

РОЗВИТОК ЕЛЕКТРОННОГО САМОВРЯДУВАННЯ В УКРАЇНІ

У сучасному державному устрої суспільства соціальні відносини модернізуються під впливом інформаційно-телекомунікаційних методик. Нові технології, нові інформаційні ресурси входять у життя країни кожного дня, а зміни, що відбуваються, стосуються низки аспектів функціонування держави [2].

Цифровізація процесів демократизації суспільства призвела до виникнення «електронної демократії», яка забезпечує інтерактивну взаємодію між соціумом та апаратом державного управління. Без перебільшення е-демократія сьогодні стала загальноновизнаним європейським стандартом демократизації суспільства, що є невід'ємним атрибутом формування інформаційного суспільства. Глобальний розвиток електронної демократії зумовлює мотивацію країн, які лише перебувають на шляху формування традиційних засад демократії, до рішучіших дій у вказаному напрямі. Тому актуальність дослідження питання розвитку електронної демократії на сьогодні не викликає сумнівів [4].

Доцільно зазначити, що е-демократія, як і будь-яка інша інновація, потребує подальшого вивчення, вдосконалення та практичного випробування. В Україні, як і в інших країнах світу, використання е-демократії сполучається з низкою своєрідних проблем. Лише орієнтуючись на недосконалі практики окремих країн розроблено реформи, спрямовані на підвищення рівня демократизації суспільства. Це загрожує не лише нерезультативністю та неефективністю, а й втратою значної частини ресурсів під час цих процесів. Нині інструменти е-демократії лише розвиваються і залишається дисбаланс в їх застосуванні.

У певних джерелах [1, с. 23] е-демократія згадується як альтернативна форма управління державою. Проте з цим практично не можливо погодитися. Адже е-демократія - це види управлінської діяльності, що спрямовані на з'ясування громадської думки, залучення громадян до суспільно-політичних

рішень та процесів, вплив на формування та реалізацію державної політики, участі громадян у прийнятті рішень державної, регіональної та місцевої влади, посилення прозорості та підзвітності органів влади, тобто залучення громадськості до державотворення та державного управління.

По суті, е-демократія є сучасним та дієвим способом децентралізації державного управління за рахунок того, що прийняття рішень відбувається шляхом волевиявлення мешканців міста на мікрорівні та громадян країни – на загальнодержавному рівні [3].

Е-демократія слугує сучасним цифровим та дієвим механізмом для організації зворотного зв'язку між державними органами та суспільством. Е-демократія має на меті надати можливість громадськості довести власну думку до посадовців та державних органів, інформувати суспільство про поточні процеси державотворення, надати хоча б поверхові важелі контролю громадськості над державним управлінням тощо. Іншими словами, е-демократія виступає запорукою того, що державне управління дійсно здійснюється в інтересах пересічних людей.

На сьогодні в Україні механізми реалізовані через низку інструментів електронної демократії, але значного поширення набули лише деякі з них. Так, найефективнішими інструментами електронної демократії є електронні петиції, електронний бюджет (бюджет участі), відкрите місто, електронні консультації, електронний запит на інформацію. У свою чергу, базисом належного розвитку електронної демократії, важливою складовою її методології слугують принципи, що покладені в основу механізмів її запровадження [4].

Незважаючи на різні точки зору, наявні в сучасному світі, загальним є підхід, за якого електронна демократія є новим етапом розвитку демократичного суспільства. Е-демократія та її інструменти мають бути реалізовані на трьох базових рівнях: місцевому, регіональному та загальнодержавному. Розуміння взаємозалежності між загальними та спеціальними функціями е-демократії, а також аналіз такого взаємозв'язку дадуть змогу підвищити рівень ефективності

системи державного управління та ліквідувати зайві процедури, бюрократичні перепони.

Література:

1. Акімов А.В. Електронна демократія як альтернативна форма управління в Україні. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В.І. Вернадського. Серія «Державне управління»*. 2018. Том 29(68). № 3. С. 23–27.
2. Декалюк О.В. Концепція електронного урядування в практиці зарубіжних країн. *Економіка та підприємство*. 2020. №4(115). С. 44-46.
3. Маляр Д.В. Електронна демократія як основа розвитку державного управління: функціональний підхід. *Східна Європа: економіка, бізнес та управління*. 2021. Вип. 4(31). С. 32-33.
4. Янсон Я., Семенченко А. Особливості процесу демократизації в Україні, що негативно впливають на становлення та розвиток електронної демократії. *Збірник наукових праць НАДУ*. Вип. 1. 2020. С. 72-74

Голоха А.Р.

студентка 1-го курсу Навчально-наукового інституту права

Сумського державного університету

МІСЦЕВІ ВИБОРИ: ЗАКОРДОННІ СТАНДАРТИ ТА ВІТЧИЗНЯНИЙ ДОСВІД

Вбачається, що право вибору є однією з фундаментальних засад демократії та її невід'ємною характеристикою. Дослідники підкреслюють, що вибори до органів місцевого самоврядування є тим політичним актом, від результатів якого значною мірою залежить подальший розвиток територіальної громади та на основі якого формуватимуться відносини між виборними органами і особами та власне територіальними громадами в процесі здійснення місцевого самоврядування [9].

При цьому варто пам'ятати, що місцеві вибори мають свої особливості залежно від певних критеріїв: за сутністю (локальні (місцеві) вибори, що проводяться в межах відповідних адміністративно-територіальних одиниць) та

за змістом (вибори, у ході яких формується система органів місцевого самоврядування, до якої входять ради різних рівнів (базового, в окремих країнах — проміжного, інфранаціонального (регіонального) рівнів)) [11, с. 73-74].

Право на вибори, у тому числі – місцеві, гарантоване у низці міжнародних актів. Зокрема, у ст. 21 Загальної декларації прав людини, проголошено, що «воля народу має бути основою влади уряду: ця воля повинна знаходити своє відбиття в періодичних і не сфальсифікованих виборах, які мають проводитися за загального, рівного виборчого права шляхом таємного голосування або за допомогою інших рівнозначних форм, що забезпечують свободу голосування» [5].

У той же час, стаття 25 Міжнародного пакту про громадянські та політичні права гарантує можливість «брати участь у веденні державних справ як безпосередньо, так і за посередництвом вільно обраних представників» та «голосувати і бути обраним на справжніх періодичних виборах, які проводяться на основі загального і рівного виборчого права при таємному голосуванні і забезпечують свободу волевиявлення виборців» [7]. Загальний коментар до статті 25 визначає, що «громадяни можуть долучатись безпосередньо, беручи участь у народних зборах, які мають повноваження приймати рішення з місцевих питань або справ певної громади, а також в органах, створених для представництва громадян за погодженням з урядом» [3]. Право на вільні вибори гарантується також і правом Ради Європи, проте лише в аспекті обрання «законодавчих органів».

Критерії вільних демократичних виборів визначені в Декларації про критерії вільних і справедливих виборів, прийнятій у 1994 році на 154 сесії Ради Міжпарламентського Союзу. Щоправда, текст Декларації не звертається до питань місцевих виборів [2]. Загалом у виборчому праві виділяють такі принципи: загальності виборчого права, вільних виборів, рівного виборчого права, пряме і непряме виборче право, таємне голосування [8, с. 61]. Вважаємо, що вони є цілком застосовними також для місцевих виборів. На підтвердження цієї позиції наведемо статтю 3 Європейської хартії місцевого самоврядування:

«Це право здійснюється радами або зборами, члени яких вільно обираються таємним голосуванням на основі прямого, рівного, загального виборчого права і які можуть мати підзвітні їм виконавчі органи» [6]. Згідно з принципом загальності виборчого права від участі у виборах усуваються лише особи, які не можуть здійснювати свої дії або керувати ними (діти та недієздатні особи). Водночас у ряді країн діють певні цензи, тобто спеціальні умови, дотримання яких означає набуття відповідних виборчих прав. Найбільш поширеним серед них є ценз громадянства.

В окремих країнах Європи право обиратися та бути обраним в органи місцевого самоврядування належить не лише громадянам держави, але й іноземцям, якщо вони постійно проживають на території громади. Це право переважно базується на положеннях статті 40 Хартії основних прав Європейського Союзу: «Кожен громадянин Європейського Союзу має право голосу та балотування на муніципальних виборах у державі-члені, де він чи вона проживає, на тих самих умовах, що і громадяни цієї держави» [12]. У свою чергу, стаття 7 Виборчого кодексу України передбачає, що «вибори в Україні є загальними. Право голосу мають громадяни України, яким на день голосування виповнилося 18 років» [4]. Тобто, право голосу і на місцевих виборах у тому числі надається лише громадянам.

Вільні вибори означають як можливість балотуватись, обирати будь-якого кандидата без тиску, так і не брати участі у виборах, якщо особа має таке бажання. Незважаючи на те, що участь у виборах є суспільно заохочуваною поведінкою (наприклад, автори Рекомендації Rec(2001) 19 Комітету міністрів Ради Європи «Про участь громадян у місцевому публічному житті» проголошують, що варто «усіма засобами сприяти участі у виборах» [10]), громадяни не повинні нести відповідальність за неучасть у виборах. Статті 14 та 15 Виборчого кодексу встановлюють правило щодо вільних та добровільних виборів в Україні [4].

Поняття «прямі вибори» говорить про те, що «виборці обирають ... депутатів місцевих рад, сільських, селищних, міських голів безпосередньо

шляхом голосування за кандидатів...» (стаття 13 Виборчого кодексу України) [4]. Як бачимо, українське законодавство прямо закріплює прямі вибори.

Говорячи про рівне виборче право, Венеційська комісія включає до цього поняття такі елементи, як рівність права голосу, рівна сила голосу та рівність можливостей [1]. Стаття 12 Виборчого кодексу передбачає, що «громадяни України беруть участь у виборах на рівних засадах» та «кожен виборець має один голос на кожних виборах, у яких він має право брати участь» [4].

І, зрештою, таємне голосування означає можливість здійснити своє волевиявлення без стороннього контролю. Основна мета цієї практики - захист виборців від тиску, якого вони можуть зазнати, якщо інші знатимуть, як вони проголосували [1]. Стаття 16 Виборчого кодексу передбачає, що «контроль за змістом волевиявлення виборців, встановлення або розголошення змісту волевиявлення конкретного виборця будь-яким чином забороняється» [4].

Отже, проведений нами аналіз дає змогу дійти висновку, що вітчизняне законодавство надає у ході проведення місцевих виборів гарантії, загалом сумісні з європейськими стандартами.

Література:

1. CDL (2002) 7 rev Europe's Electoral Heritage / Venice Commission. URL: [https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL\(2002\)007rev-e](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL(2002)007rev-e) (дата звернення: 14.05.2022).
2. Declaration on Criteria for Free and Fair Elections, rmanimously adopted by the Inter-Parliamentary Council at its 154th session (Paris, 26 March 1994) / Inter-Parliamentary Union. URL: <https://www.ipu.org/our-impact/strong-parliaments/setting-standards/declaration-criteria-free-and-fair-elections> (дата звернення: 14.05.2022).
3. General Comment No. 25: The right to participate in public affairs, voting rights and the right of equal access to public service (Art. 25) : 12/07/96. CCPR/C/21/Rev.1/Add.7, General Comment No. 25. / Equal Right Trust. URL: <https://www.equalrightstrust.org/ertdocumentbank/general%20comment%2025.pdf> (дата звернення: 14.05.2022).

4. Виборчий кодекс України від 19.12.2019 № 396-IX / Законодавство України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/396-20#n111> (дата звернення: 14.05.2022).
5. Загальна декларація прав людини / Законодавство України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015#Text (дата звернення: 14.05.2022).
6. Європейська хартія місцевого самоврядування / Законодавство України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_036#Text (дата звернення: 14.05.2022).
7. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права / Законодавство України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_043#Text (дата звернення: 14.05.2022).
8. Мяловицька Н. Виборчі системи: досвід європейських держав. *Вісник Центральної виборчої комісії*. С. 61–68.
9. Ніколаїшин Б. Місцеві вибори як базовий механізм формування відносин між органами публічної влади і територіальними громадами: зарубіжний досвід. *Державне управління та місцеве самоврядування*. 2014. № 4 (23). С. 212 – 228.
10. Рекомендація Rec(2001) 19 Комітету міністрів Ради Європи «Про участь громадян у місцевому публічному житті» / Законодавство України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_739#Text (дата звернення: 14.05.2022).
11. Чернецька О. Місцеві вибори як форма народовладдя: порівняльний аналіз українського та зарубіжного досвіду. *Вісник Центральної виборчої комісії*. 2006. № 4. С. 73-74.
12. Хартія основних прав Європейського Союзу / Законодавство України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_524#Text (дата звернення: 14.05.2022).

Жмаєва М.Ю.

студентка 1-го курсу Навчально-наукового інституту права

Сумського державного університету

ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЯ ЯК ДІЄВИЙ МЕХАНІЗМ ФУНКЦІОНУВАННЯ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ

Поняття «децентралізація влади в системі державного управління» відображає цілеспрямований процес, орієнтований на покращення державного управління, включає в себе переміщення від вищих до нижчих рівнів органів державної влади й місцевого самоврядування [1].

Можна стверджувати, що децентралізація - це певна автономія для органів влади задля ефективності місцевої влади. Метою розвитку влади на місцях є підвищення ефективності функціонування публічної влади шляхом забезпечення сталого розвитку громад на основі надання різних послуг. Децентралізація передбачає не розшарування економічного та соціального розвитку, а навпаки, пріоритетним напрямком визначається розвиток всієї держави.

Децентралізація допомагає забезпечити здійснення послуг, які найлегше провести місцевій владі, оскільки висока поінформованість влади про реальні потреби населення. Децентралізація - ефективний механізм для об'єднання всіх сил задля розвитку держави. Регіональна політика спрямована на рівноцінний сталий розвиток державного простору, що будує нові зв'язки між регіонами для забезпечення економічного зростання, що впливає на підвищення рівня життя населення.

Важливим результатом децентралізації є зростання ролі місцевих органів влади в економічному та соціальному розвитку територій та їх відповідальності за надання державних послуг, збір податків тощо. Однак з іншого боку, існує ризик того, що розширення повноважень може призвести до неефективного розподілу ресурсів та зростання корупції в умовах слабого інституційного потенціалу. Такі тенденції спостерігаються у багатьох відсталих регіонах Європи

4. Поряд з цим делегування додаткових повноважень та ресурсів супроводжується необхідністю здійснення фінансового вирівнювання,

посиленням впливу місцевих еліт, важливістю у довгостроковій перспективі розбудови інституційної спроможності територіальних громад [2].

Ст. 132 Основного Закону України, що територіальний устрій ґрунтується на засадах децентралізації і централізації у здійсненні державної влади. Компетентність територіальної основи України збільшується шляхом розширення кола повноважень місцевої влади. Також, децентралізація сприяє політичній автономії, оскільки не залежать від Центру у прийнятті місцевих рішень. Децентралізація сприяє взаємозв'язку між різними гілками влади та балансу у взаємовідносинах між Центром і регіонами. Регіональна політика впливає на становище населення незважаючи на нестабільність і слабке економічне зростання. Завдяки територіальній консолідації формується згуртованість сил на території держави, що здійснюють процеси державотворення.

Особливістю децентралізації є новий підхід до розподілу і реалізації владних й інших адміністративних функцій, що передбачає відхід від ієрархічної системи управління й організації влади, високий рівень самостійності низки суб'єктів з одночасним обмеженням сфери нагляду та контролю за їх діяльністю. За децентралізованої моделі організації влади орган вищого рівня не може втручатися в діяльність органу нижчого рівня, не може здійснювати щодо нього управлінської діяльності та видавати накази чи розпорядження. Межі самоврядування органів, що виконують завдання на засадах децентралізації публічної адміністрації, визначаються заходами нагляду. При цьому нагляд і контроль застосовують винятково у випадках та у спосіб, передбачені законом [3].

Децентралізація - ефективний механізм розвитку демократії та народовладдя в Україні, оскільки максимально залучає громадськість до здійснення публічної влади, що може забезпечити потреби людини. Здійснення функцій та завдань децентралізації відбувається самостійно органами, які здійснюють свою діяльність незалежно та нікому не підпорядковуються, крім спеціальних компетентних органів. Ефективне управління в системі

децентралізації здійснюється на основі досконалого визначення бюджету та демократичного народовладдя.

Отже, децентралізація - цілеспрямований напрям розвитку державного управління, що передбачає розподіл повноважень на виконання конституційних функцій держави. Регіональна політика - організований регулюючий вплив на суспільні процеси, мета якої розвиток України як європейської держави.

Література:

1. Василенко Л. Децентралізація та реформа місцевого самоврядування. *Підприємництво, господарство і право*. 2017. №3. С.123-124.
2. Базавлук Н. Реалізація принципу децентралізації в публічному управлінні організаційно-правові засади. *Державне управління та місцеве самоврядування*. 2016. Вип 1(28). С.22.
3. Бориславська О. Децентралізація публічної влади: досвід європейських країн та перспективи України. Швейцарсько-український проект «Підтримка децентралізації в Україні - DESPRO», 2012. 98 с.

Кордунян І. В.

*студентка 1-го курсу магістратури Навчально-наукового
інституту права Сумського державного університету*

ПРИНЦИПИ ПОБУДОВИ ЛОКАЛЬНОЇ ДЕМОКРАТІЇ В ЄС

Забезпечення прав та свобод людини і громадянина є основою побудови демократичної держави. Ефективне представлення інтересів громадян на місцевому рівні можливе лише за наявності розвиненої системи локальної демократії.

Зважаючи на євроінтеграційні процеси, які відбуваються в Україні, інститут місцевого самоврядування, як головний представник інтересів територіальних спільнот, має відповідати європейським стандартам. В. Куйбіда наголошує на тому, що досвід держав-членів ЄС має стати основним джерелом для концептуального осмислення завдань, які стоять сьогодні перед вітчизняною

політичною елітою, громадськістю та органами публічного управління щодо розвитку місцевого самоврядування в Україні [1, с. 8].

У багатьох країнах Європейського Союзу інститут місцевого самоврядування закріплений на конституційному рівні, що передбачено у статті 2 Європейської хартії місцевого самоврядування від 15 жовтня 1985 року, відповідно до якої: «принцип місцевого самоврядування визнається в національному законодавстві та, у міру можливості, в конституції» [2].

Ю. В. Камардіна аналізуючи Конституцій держав-членів ЄС робить висновок, що технологія законотворення і техніка нормотворення європейських держав базується на традиції – не визначати систему адміністративно-територіальних одиниць на конституційному рівні. Однак окремі положення щодо системи місцевого самоврядування здебільшого згадуються в розділах Конституції, предметом регулювання яких є інститут місцевого самоврядування, або в її загальних положеннях [3, с. 102].

Локальна демократія в ЄС ґрунтується на системі принципів, зокрема верховенства права, законності, поваги до прав людини, прозорості, підзвітності, відповідальності, субсидіарності тощо. Однією з ключових організаційних засад місцевого самоврядування в державах-членах ЄС, є субсидіарність. Європейська хартія місцевого самоврядування у преамбулі закладає основи цього принципу, а саме наголошує на важливості єднання між її членами з метою збереження та втілення в життя ідеалів і принципів, які є спільним надбанням європейських держав [2].

Хартія спрямована на захист і зміцнення місцевої автономії у країнах Європи, оскільки зобов'язує сторони застосовувати основні правила, які гарантують політичну, адміністративну та фінансову незалежність органів місцевого самоврядування від державної влади [4, с. 71].

Проаналізувавши положення Європейської хартії місцевого самоврядування, можна виокремити декілька ключових принципів побудови демократичного суспільства на локальному рівні. Принцип участі відображається у праві громадян впливати на прийняття рішень. Принцип

підзвітності тісно пов'язаний з засадою децентралізації влади. Принцип автономності передбачає наявність в органів місцевого самоврядування широкого кола повноважень.

У Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні, схваленій розпорядженням Кабінету Міністрів України від 1 квітня 2014 р. № 333-р, передбачається, що реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади повинно здійснюватися з дотриманням таких принципів: верховенства права; відкритості, прозорості та громадської участі; повсюдності місцевого самоврядування; субсидіарності; доступності публічних послуг; підзвітності та підконтрольності органів і посадових осіб місцевого самоврядування територіальній громаді; підконтрольності органів місцевого самоврядування органам виконавчої влади у питаннях дотримання Конституції та законів України; правової, організаційної та фінансової спроможності місцевого самоврядування; державної підтримки місцевого самоврядування; партнерства між державою та місцевим самоврядуванням; сталого розвитку територій [5].

На основі викладеного вище можна зробити висновок, що українська система місцевого самоврядування знаходиться у стані реформування, що передбачає приведення її у відповідність до європейських стандартів. Як зазначається у Концепції 2014 року, в Україні закладено конституційні засади місцевого самоврядування, ратифіковано Європейську хартію місцевого самоврядування, прийнято ряд базових нормативно-правових актів, які створюють правові та фінансові основи діяльності органів місцевого самоврядування [5]. Варто наголосити, що ефективне функціонування інституту місцевого самоврядування можливе лише у випадку його побудови на принципах локальної демократії, що забезпечать єдність цієї системи.

Література:

1. Куйбіда В. С. Напрями та пріоритети муніципальної реформи в Україні. Муніципальна реформа в контексті євроінтеграції України: позиція влади, науковців, профспілок та громадськості : матеріали Всеукраїнської науково-

- практична конференції (м. Київ, 8 грудня 2017 р.). Київ : ТОВ «Підприємство ВІ.ЕН.ЕЙ», 2017. 148 с.
2. Європейська хартія місцевого самоврядування: Міжнародний документ від 15.10.1985 (Редакція від 16.11.2009). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_036#Text (дата звернення: 19.05.2022).
3. Камардіна Ю. В. Муніципальна реформа в Україні та державах-членах Європейського Союзу в умовах європейської міждержавної інтеграції: порівняльно-правове дослідження : дис. ... к.ю.н. : 12.00.02 / Інститут законодавства ВРУ. Київ, 2020. 267 с.
4. Петришина М. О., Генкул Ю. В. Формування вітчизняної моделі місцевого самоврядування: досвід країн Європейського Союзу. Юридичний науковий електронний журнал. 2019. № 6. С. 69-72. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2019-6/13>.
5. Про схвалення Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 01.04.2014 № 333-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/333-2014-%D1%80#Text> (дата звернення: 19.05.2022).

Корнева Т. В.

кандидат юридичних наук, доцент кафедри
конституційного права та галузевих дисциплін

Навчально-наукового інституту права Національного університету
водного господарства та природокористування

**РОЛЬ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ У ВДОСКОНАЛЕННІ СИСТЕМИ
УПРАВЛІННЯ ПУБЛІЧНИМИ ФІНАНСАМИ ПІД ЧАС ВОЄННОГО
СТАНУ**

Воєнний стан, введений в Україні 24 лютого 2022 року значно посилив розвиток локальної демократії в якості зв'язуючої ланки між децентралізацією та євроінтеграцією. Саме локальна демократія і вчасно проведена децентралізація допомогла в Україні показати реальний прогрес у політичному

розвитку та взаємодопомогу з сусідніми європейськими країнами, особливо з Польщею в перші часи війни.

Якщо до війни важливим інституційним бар'єром на шляху до євроінтеграції територіальних громад були невирішені проблеми між розподілом компетенцій виконавчої гілки влади та органів самоврядування, то військовий стан об'єднав зусилля усіх гілок влади щодо головної мети: захисту суверенітету і територіальної цілісності України, забезпечення її економічної та інформаційної безпеки.

Варто зазначити, що місто Рівне до війни мало 8 міст побратимів, з якими тісно співпрацювало, а саме: Пйорткув Трибунальський (Польща); Зволен (Словаччина); Забже (Польща); Відін (Болгарія); Оберфіхтах (Німеччина); Гданськ (Польща); Люблін (Польща) та Кобулеті (Грузія), а під час воєнного стану до них приєдналося (в березні 2022 року) місто-побратим Федерал-Вей (Штат Вашингтон США), які значно допомогли у вирішенні соціальних проблем переповненого вимушеними переселенцями міста шляхом надання своєчасної гуманітарної допомоги.

Слід зазначити, що у Рівне стабільно продовжують надходити гуманітарні вантажі від міст-партнерів, зокрема медикаменти, продукти харчування, одяг. Тож наразі створені центри гуманітарної допомоги допомагають внутрішньо переміщеним особам не тільки у своєму регіоні, але й направляють допомогу іншим територіальним об'єднанням України.

Важливим фактором стала і величезна роль приватного сектора в налагодженні міжнародних зв'язків між країнами-партнерами, який в умовах воєнного стану був швидший, вмотивований, децентралізований і набагато ефективніше знаходив і акумулював фінанси для вирішення нагальних суспільних потреб. Отже бізнес-трансформація в умовах воєнного стану проявила себе набагато більш економічно стимулюючою системою, ніж попередня.

На сьогодні слід погодитися зі слухними пропозиціями Президента України на економічному форумі у Давосі: «Ми пропонуємо нову модель

відновлення, коли кожна країна-партнер, місто-партнер чи компанія-партнер має можливість взяти шефство над тим чи іншим регіоном України, містом, громадою чи галуззю», — сказав Зеленський. Завдяки такій моделі повоєнне відновлення може стати швидким та ефективним, вважає президент України. Така модель відновлення стане «наступною можливістю для Європи після Другої світової війни для економічного стрибка». Зеленський сподівається, що всі держави сформулюють свої пакети пропозицій на конференції у Швейцарії у липні 2022 року [1].

Проте не варто покладатися виключно на зовнішню допомогу Україні, оскільки вона потребує багатьох адміністративних процедур при спрямуванні публічних фінансів іноземним країнам і згоди на це платників податків.

Таким чином виникає проблема вивчення уроків економічно минулого в нашій країні: мала кількість інвестицій; низький рівень заощаджень громадян; відсутність фондового ринку, який би дав поштовх недержавному пенсійному забезпеченню та дозволив би залучити в економіку величезний внутрішній ресурс, недостатнє використання досвіду країн ЄС, тощо.

Отже саме на сучасному етапі набуває гостроти актуальність питання про необхідність розвитку тенденції правового унормування обов'язку органів державної влади використовувати досягнення світової правової науки в процесі вдосконалення законодавства щодо системи управління публічними фінансами під час воєнного стану.

Науковий підхід до правового регулювання фінансової діяльності і, зокрема бюджетної сфери територіальних громад означає використання вітчизняних розробок правової та економічної наук, кращих практик децентралізації і досвіду країн ЄС в післявоєнний час, всупереч кон'юнктурним політичним інтересам.

Підсумовуючи викладене, слід констатувати, що важливим напрямом децентралізації влади в Україні залишається зміцнення фінансової бази місцевого самоврядування для соціально-економічного розвитку регіонів та

недопущення гуманітарної катастрофи в умовах воєнного стану. З цією метою доцільно:

-проаналізувати сучасний стан економіки та розробити конкретні пропозиції щодо вдосконалення фінансового законодавства в частині управління публічними фінансами, зокрема, що стосується розподілу доходів між місцевими бюджетами, з урахуванням потреб кожного регіону;

-посилити контроль за нецільовим використанням публічних фінансів шляхом вдосконалення правових форм і методів на усіх стадіях багатопланового бюджетного процесу;

-на законодавчому рівні створити сприятливі умови для розвитку бізнес-середовища та реалізації інвестиційних проектів.

Література:

1.Зеленський на форумі у Давосі запропонував нову модель відновлення України. URL: <https://minfin.com.ua/ua/2022/05/23/85914462/> (дата звернення 26.05.2022).

Кравченко Д. І.

студентка 1-го курсу Навчально-наукового інституту права

Сумського державного університету

ЕЛЕКТРОННА ДЕМОКРАТІЯ

XXI століття є часом розвитку технологій, запровадження інноваційних методів та використання цифрових пристроїв. Усі ці інновації стали звичною частиною життя суспільства, адже вони застосовуються в абсолютно всіх сферах життя. Одним із прикладів «цифровізації» держави є запровадження такого інституту як електронна демократія. Поняття демократія виникло ще в Стародавній Греції, воно містить в собі велику кількість прав, можливостей та привілей громадян, коротко його можна охарактеризувати як «влада народу», або «влада більшості». У сучасному світі межі демократії значно розширилися й охоплює не лише участь у виборах, референдумах, мітингах, але також електронне спілкування громадян, громадянських організацій з органами влади,

доступність інформації у відкритому доступі про діяльність того чи іншого органу, використання електронних петицій тощо.

Для України електронна демократія більшою мірою нове та маловивчене поняття. Але все ж таки в законодавстві України наявні деякі акти, які регулюють це питання, це насамперед «Стратегія розвитку інформаційного суспільства в Україні», у якому й надається визначення поняття електронної демократії – «форма суспільних відносин, за якої громадяни та організації залучаються до державотворення та державного управління, а також до місцевого самоуправління шляхом широкого застосування інформаційно-комунікаційних технологій» [1].

Основною її ціллю є посилення участі громадськості у прийнятті як загальнодержавних, так і місцевих рішень, вплив на формування та реалізацію державної політики. Демократія підкріплюється тим, що засадами діяльності є законність, відкритість та прозорість, свобода засобів масової інформації, подолання цифрової безграмотності й цифрової нерівності, інформаційна безпека, підтримка ініціативних груп та інші. Інструментів електронної демократії налічується досить велика кількість: е-петиція, бюджет участі, е-голосування, е-парламент, е-ініціативи, е-опитування тощо.

Найбільшу роль у державному та суспільному житті України електронна демократія відіграє на місцевому рівні. Її активний розвиток пов'язаний з складними ситуаціями на території України, а саме запровадження карантину, військова агресія з боку Російської федерації, що перешкоджали громадянам повною мірою реалізовувати свої права.

Розглянемо застосування інструментів е-демократії на локальному рівні. Одним з цих інструментів є бюджет участі – це процес взаємодії певної ради з населенням, з метою залучення жителів певної адміністративно-територіальної одиниці брати участь у бюджетному процесі шляхом подання та голосування за проекти розподілу місцевого бюджету. На прикладі Сумщини, у 2022 році у Сумській територіальній громаді подано 37 ініціативних проєктів, бюджет участі на цей рік склав 10 млн грн. А саме було подано такі проєкти, як "Суми без

бар'єрів для нечуючих", Мистецький парк стритарту та муралів, Форум для молоді «Абетка підприємництва» тощо. А також слід зазначити, що більшість проєктів надійшли в електронному форматі, найбільше громадськість цікавить сфера здорового способу життя, і за статистикою більшість авторів є жіночої статі віком від 36-45 років. Підсумовуючи можна сказати, що з кожним роком зростає і розмір бюджету участі й кількості проєктів, але через недоліки локальної електронної демократії деякі жителі громади не можуть, не бажають чи навіть не знають про таку можливість участі в житті своєї територіальної громади.

Іншим інструментом є електронні петиції – це звернення громадян до органів державної влади та місцевих рад щодо розгляду будь-яких важливих для громади питань та розв'язання нагальних проблем. Для подання петиції потрібно заповнити спеціальну форму на сайті органу, до якого ви звертаєтесь якому, або на сайті громадського об'єднання, що збирає підписи громадян і публікує зміст петиції, її може подати будь-який громадянин. Якщо збирається необхідна кількість голосів, то відповідний орган починає розгляд звернення [2].

Перевагою саме електронної петиції є більш швидший процес збору підписів, адже поставити свій голос можна постави за декілька хвилин, а для голосування за петицію в паперовому вигляді потрібно залучити багато осіб, часу та зусиль. Але все ж таки завдяки звичайному збору голосів, ініціатори петиції можуть донести громадянам свою позицію й залучити до петиції осіб, які не можуть проголосувати за електронну версію. Переглянути запропоновані петиції можна на спеціальній платформі E-DEM (на якій є можливість використання різних інструментів е-демократії). Станом на травень 2022 року вже було подано близько 24 тисячі петицій, найбільше їх застосовували у Донецькій, Сумській, Київській та Чернігівській областях. Особливою популярністю петиції стали користуватися у воєнний час, наприклад це: «Про заборону продажу алкогольних напоїв під час воєнного стану», «Електронний реєстр зарубіжної гуманітарної допомоги», «Мобілізація біженців призивного

віку з м. Львова», а також велика кількість петиції стосується щодо демонтування пам'ятників, перейменування вулиць.

Було перелічено лише малу кількість можливостей впливу населення на суспільне та державне життя у своєму регіону. Велика кількість громадян вже знає про ці інструменти, і навіть вже застосовує їх, але великим недоліком електронної демократії є її недоступність та нерозвинутість. Можна виділити такі основні недоліки е-демократії: нестабільне підключення або відсутність Інтернету у громадян; цифрова безграмотність; обмежені можливості у неосвічених осіб, осіб похилого віку, жителів сільської місцевості; відсутність активної політичної; небажання місцевої влади до цифровізації та спілкування з населенням, їх некомпетентність в інноваційних технологіях [3, 15].

Попри всі зазначені недоліки, електронна демократія все ж таки розвивається в Україні, створюється багато нових платформ для її використання, активні громадяни закликають інших до участі в управлінні своєю громадою. Тому, завдяки удосконаленню законодавства, наданню цифрової освіти, інформування громадян про їх новітні можливості та збільшення кількості громадян з активною життєвою позицією, локальна електронна демократія стане дієвим механізмом управління державою.

Література:

1. Про схвалення Стратегії розвитку інформаційного суспільства в Україні : Розпорядж. Каб. Міністрів України від 15.05.2013 р. № 386-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/386-2013-p#Text> (дата звернення: 15.05.2022).
2. Про звернення громадян : Закон України від 02.10.1996 р. № 393/96-ВР : станом на 1 січ. 2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/393/96-vr#Text> (дата звернення: 15.05.2022).
3. Електронна демократія: біла книга державної політики /під ред. С. Панцира. К., 2015. 43 с

Крисько А.С.

студент I курсу Навчально-наукового інституту права

Сумського державного університету

СОЛТИС ТА СОЛЕЦТВА: ДОСВІД ПОЛЬЩІ В ОРГАНІЗАЦІЇ ДОПОМІЖНОГО УПРАВЛІННЯ В СІЛЬСЬКІЙ МІСЦЕВОСТІ

Реформа децентралізації влади, розпочата ще в далекому 2014 році надала значну кількість переваг та можливостей для місцевого самоврядування в Україні. Зростання бюджетів та розширення повноважень місцевої влади дозволило жителям сіл, селищ та міст побачити радикальні та ефективні зміни в повсякденному житті. Не можна не згадати, що запровадження відповідної реформи також призвело до появи нової посадової особи в системі місцевого самоврядування – старости. Створена ця посада, зокрема для того, щоб інтереси всіх жителів сіл і селищ в територіальних громадах були належним чином представлені, а різноманітні потреби мешканців старостинських округів, що створювались як допоміжна територіальна одиниця в складі громади - були задоволені. Республіка Польща, досвід якої був врахований при реформуванні вітчизняного місцевого самоврядування, в своїй системі також надає можливість утворювати гмінам допоміжні одиниці в сільській місцевості – так звані солецтва, де працюють солтиси. Метою дослідження є правовий аналіз й порівняння посади солтиса та відповідного територіального утворення солецтва, як допоміжної одиниці в польських гмінах з вітчизняною посадою українського старости.

Як вже було зазначено, проведення реформи децентралізації влади в Україні призвело до появи нової посадової особи в місцевому самоврядуванні – посади старости. Староста уповноважений сільською, селищною, міською радою, яка його затвердила, діяти в інтересах жителів відповідного старостинського округу. Староста представляє інтереси жителів села, здійснює комунікацію між владою та сільською громадою, організовує різноманітні заходи на території округу, відслідковує проблеми громади та пропонує варіанти їх вирішення, може надавати різноманітні адміністративні послуги. Крім цього,

староста має право на гарантований виступ на пленарних засіданнях відповідної місцевої ради, бере участь у здійсненні контролю за станом благоустрою свого старостинського округу і т.д [1].

Повертаючись до досвіду Польщі - аналогію українського староства являє собою солецтво, яке очолюється солтисом та є допоміжною адміністративною одиницею в складі гміни. Здебільшого солецтво складається з одного або декількох сільських населених пунктів. На відміну від українського старостату, у солецтві діє два органи: нормотворчий — сільські збори і виконавчий — солтис. Також може створюватися дорадчий орган із числа місцевих жителів, так звана рада солецтва. Повноваження солтиса визначаються радою гміни у статуті солецтва — основному регуляторі діяльності та функціонування відповідної одиниці. Варто зазначити, що повноваження, функціонування та процес виборів у статутах різних солецтв значно відрізняється один від одного. Сільські збори та солтиси обираються на виборах, проте строк їх повноважень й періодичність проведення виборів може відрізнятися від одного солецтва до іншого [2].

Солтис як виконавчий орган солецтва наділений низкою повноважень та функцій, що визначені статутом солецтва та виникають відповідно до завдань, делегованих гміною солецтву. Солтис є виборною посадовою особою, що наділена правом як отримувати грошову нагороду за свою діяльність, так і не отримувати й працювати на громадських засадах (залежить від статуту солецтва, де визначається розмір грошової винагороди).

До основних компетенцій та обов'язків солтиса, зокрема відноситься:

- посередництво між органами гміни та мешканцями солецтва, представлення солецтва назовні;
- нагляд та контроль за естетичним виглядом солецтва, станом доріг, комунальним майном, лісами, будинками. Здійснення заходів щодо охорони навколишнього середовища;
- головування в раді солецтва та на засіданнях сільських зборів;

- прийняття участі в засіданнях ради гміни із правом дорадчого голосу, реалізація її розпорядження та ухвал. Також сприяння виконанню завдань, які ставляться війтом гміни та сільськими зборами;
- проведення різноманітних соціальних та культурних активностей на території солецтва;
- відповідальність за збір податків з фізичних осіб (у деяких випадках, визначає рада гміни своєю ухвалою).

Сільські збори є не менш важливим органом в солецтві, що представляє собою зібрання громадян, жителів села чи кількох сіл, що приймає ряд важливих для солецтва рішень, зокрема це стосується розпорядженням майном гміни, що передалась солецтву та періодичне оцінювання діяльності солтиса і ради солецтва. Рада солецтва ж є винятково дорадчим органом і не має статусу нормотворчого чи виконавчого органу солецтва.

До основних завдань цього органу входить допомога солтису в його діяльності та підготовка разом із солтисом сільських зборів. Також Рада солецтва здійснює прийом звернень громадян, ініціює різноманітні суспільні активності на території солецтва. Рада солецтва зазвичай складається від 5 до 7 осіб та обирається шляхом прямого, загального, рівного та таємного голосування [3].

Унікальним явищем є дозвіл польського законодавства створювати фонди солецтв – це можливість для солецтв отримувати кошти безпосередньо з бюджету гміни на виконання власних повноважень та реалізацію власних проєктів. Витрати фонду солецтва зазвичай спрямовуються на ремонт і реконструкцію об'єктів соціальної інфраструктури, закупівлю обладнання, упорядкування території, встановлення вуличного освітлення [4].

Підсумовуючи все вищезазначене та проаналізувавши інститут старости в Україні та солецтва в Польщі – можна прийти до висновку, що основний принцип діяльності та роботи польського солецтва, на відміну від нашого вітчизняного старостату, полягає у колегіальній роботі одразу ж декількох структур та органів на рівні солецтва. Зокрема, солтис під час вирішення різноманітних питань може завжди розраховувати на підтримку свого дорадчого

органу - ради солецтва. А польські сільські збори, що відіграють не меншу роль у процесах життєдіяльності солецтва – оцінюють роботу солтиса, дають згоду на розпорядження комунальним майном.

Також важливою рисою є можливість утворення фондів солецтв, кошти для яких виділяються радою гміни та йдуть на вирішення різноманітних питань, віданням яких займається солтис. Український же староста залишається одним на весь старостинський округ, як то кажуть – «єдиний воїн у полі», що призводить до потреби, на мою думку вдосконалити механізми управління старостинськими округами та внести деякі зміни до законодавства нашої країни, зокрема це стосувалось би можливості створення власних фондів старостатів та постійно діючого при старостаті дорадчого органу.

Література:

1. Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо розвитку інституту старост» від 14 липня 2021 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1638-20#Text> (дата звернення: 17.05.2022).
2. Беззуб І. Інститут старост: зміни в українському законодавстві. *Громадська думка про правотворення*. 2021. Т. 8, № 23. С. 24–25. URL: <http://nbuviar.gov.ua/images/dumka/2021/8.pdf> (дата звернення: 17.05.2022).
3. Крат М., Софій О. Управління спроможними територіальними громадами. Досвід Польщі : Інформ.-аналіт. вид. Львів : Європ. діалог. URL: <https://decentralization.gov.ua/uploads/library/file/90/upravlinnja-spromozhnymy-terytorialnymy-hromadamy.-dosvid-polshchi.pdf> (дата звернення: 17.05.2022).
4. Закон про фонд солецтва від 21 лютого 2014 року (Ustawa z dnia 21 lutego 2014 r. of funduszu soleckim). URL: <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU20140000301> (дата звернення: 17.05.2022).

Кудіна А.О.

студентка 1-го курсу Навчально-наукового інститут права

Сумського державного університету

ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЯ ВЛАДИ - ЧИННИК ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАБІЛЬНОСТІ ДЕРЖАВНОГО ЛАДУ УКРАЇНИ

За останні роки таке інституційне явище як децентралізація швидко поширюється у багатьох країнах Європейського Союзу (далі - ЄС).

Децентралізація надає країнам змогу систематизувати вже існуючі механізми в системі організації публічної влади. Незважаючи на всі нормативно-правові зміни, які запроваджуються за для виконання процесу децентралізації в усіх розвинених країнах ЄС, цей процес є важливим кроком за для покращення відповідальності місцевих органів та громадян на місцевому рівні, а також за для підняття ефективності управління підвласними громадами та задоволення потреб містян певної території.

Децентралізація – це реорганізація державної влади та передача значних повноважень та ресурсних можливостей від державних органів органам місцевого самоврядування [1]. Тобто, децентралізація за основу має ефективну взаємодію між рівнями влади: призначеної та обраної для задоволення громадянських інтересів.

Дивлячись на досвід країн ЄС, ми впевнені, що децентралізація влади є невід'ємною частиною у реформуванні України як складової державної політики та організації влади, з огляду проблематики теми вона має свою актуальність на сучасному етапі розвитку нашої країни та потребує заходів щодо її реалізації.

У Європейській Хартії наголошено, що місцеве самоврядування означає право і спроможність органів місцевого самоврядування в межах закону здійснювати регулювання і управління суттєвою часткою суспільних справ, які належать до їхньої компетенції, в інтересах місцевого населення [2]. Іншими словами, нові умови сприятимуть більш якісній роботі місцевих органів, які матимуть обов'язки виключно в межах компетенції в своєму регіоні, що

впливатимуть на згуртованість країни, адже задля втілення місцевих інтересів будуть долучатись територіальні громади у взаємодії з державними органами влади. Особливо це важливо під час воєнного стану, адже питання згуртованості країни є важливим як на рівні внутрішньої політики, так і міжнародної.

Тому можемо сказати, що децентралізація зміцнює саму країну, її місцеві громади завдяки формуванню більш якісних зв'язків між регіонами, внаслідок утворення в них територіальних громад, що пов'язані між собою та державними органами.

З практики Європейських держав, ми можемо виокремити те, що децентралізація сприяє одному з основних та важливих для розвитку країн принципів ЄС, а саме: субсидіарності. Загальновідомий факт, що громада та держава тісно взаємопов'язані, тому суспільство має значний вплив на розвиток місцевого самоврядування. Рівень розвитку держави та громадського суспільства напряму відповідає значенню місцевого самоврядування у цих громадах.

Саме принцип субсидіарності надає змогу вирішувати проблеми, які можуть ефективно вирішуватись місцевими органами самостійно, без втручання вищих органів. Тобто, органи, які є ближче до населення вирішують питання, що відносяться до їх компетенції, але якщо вони не можуть впоратись, то вирішення конкретних проблем передається в компетенцію вищих. Цей механізм надає змогу державі бути максимально ближче до громадян.

Важливим буде згадати досвід децентралізації та принципів субсидіарності в Німеччині. Розподіл влади "знизу дорogi" та "згори донизу", зі слів німецького професора Георга Мільбарта, надає змогу краще вирішувати спільні проблеми в країні, при цьому зберігаючи важливі державні функції.

Так до завдань центру належать, наприклад, економічний простір, спільна правова система та спільна валюта, безпека, політична координація [3].

Тобто, децентралізація влади в Україні призведе до покращення самовизначення і власної відповідальності територіальних одиниць, пристосування до регіональних і місцевих переваг, тим самим до підвищення

добробуту в країні та до різноманітних політичних підходів у вирішенні питань, що відповідає загальновідомому гаслу ЄС «єдність у різноманітності».

Починаючи з 2014 року, Україна активно реалізує реформування та впровадження децентралізації влади в державі. Хоч її реалізація має і низку викликів, які пов'язані зі змінами у сферах суспільно-політичного та економічного життя громад та не стрімким перебігом її впровадження, проте програмою Децентралізації і реформи місцевого самоврядування в Україні, що впроваджувалась у рамках плану дій Ради Європи для України на 2018-2021 роки, проходили чисельні заходи, які можна поділити на 4 етапи:

- 1) удосконалення законодавчих рамок, підготовка та реалізація політик у відповідності до стандартів Ради Європи та з урахуванням кращих практик;
- 2) удосконалення системи управління людськими ресурсами на місцевому рівні;
- 3) сприяння процесам децентралізації в Донецькій і Луганській областях;
- 4) посилення спроможності об'єднаних громад у наданні послуг [4].

Виконання всіх етапів з низкою прилеглих до них завдань, хоч і не є повною децентралізацією, як в країнах ЄС, проте на їх прикладі Україна робить кроки до впровадження децентралізації та більш ефективної систематизації влади в країні.

На нашу думку, реформа децентралізації має великий потенціал для розвитку регіонів та держави в цілому. На прикладах інших країн ми бачимо, що для України це буде великим кроком у розвиток, як в економічній, так і в суспільній сфері та забезпечить більш ефективну стабільність державної влади.

Література:

1. Що таке децентралізація і навіщо вона всім нам? - простими словами прореформу. *Децентралізація в Україні.* URL: <https://decentralization.gov.ua/news/1862> (дата звернення: 20.05.2022).
2. Європейська Хартія місцевого самоврядування: від 15.10.1985 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_036#Text (дата звернення: 20.05.2022).
3. Мільбрадт Г. Переваги децентралізованого розподілу завдань. Публікація Німецького Товариства міжнародного співробітництва. 2014. Київ. URL:

<http://gogov.org.ua/wp-content/uploads/2016/06/Perevagy-detsentralizovanogo-rozpodilu-zavdan-prof.-d-r-Georg-Milbradt.pdf> (дата звернення: 20.05.2022).

4. Програма Ради Європи "Децентралізація і реформа публічної адміністрації в Україні". DonorsMap. URL: <https://donors.decentralization.gov.ua/project/coe> (дата звернення: 20.05.2022).

Куліш І.О.

*студент 1 курсу магістратури Навчально-наукового інституту права
Сумського державного університету,*

Стеблянюк А. В.

*доктор філософії зі спеціальності 081 «Право», асистент кафедри
фундаментальної юриспруденції та конституційного права Навчально-
наукового інституту права Сумського державного університету*

РОЗШИРЕННЯ ПОВНОВАЖЕНЬ СІЛЬСЬКОГО, СЕЛИЩНОГО, МІСЬКОГО ГОЛІВ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ ЯК ЗАГРОЗА ГАРАНТІЙ І БАЛАНСУ ВЛАДИ В ОРГАНАХ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

Верховна рада України 12 травня 2022 року прийняла проект Закону про внесення змін до Закону України «Про правовий режим воєнного стану» щодо функціонування місцевого самоврядування у період дії воєнного стану. Так, вказаними змінами було розширено повноваження місцевих голів на територіях, де не ведуться бойові дії та не встановлено військово-цивільних адміністрацій [2].

Розширюються повноваження сільського, селищного, міського голови майже до необмежених, усі важелі, які мав депутатський корпус місцевої ради, якими створював баланс влади у місцевій раді, майже повністю нівельовані. Сільський, селищний, міський голова отримує повну свободу щодо кадрової політики місцевої ради, може призначати будь-яку особу на службу в органи місцевого самоврядування, керівників комунальних підприємств, установ і

організацій без проведення конкурсу. Звичайно, щодо цього є певні обмеження, в обов'язковому порядку після закінчення воєнного стану впродовж 6 місяців має бути оголошено конкурс на кожен посаду на цей набір. Також, місцевий голова може вільно змінювати кількісний і особистісний склад виконавчого комітету ради. Вважаємо, що таке розширення повноважень у кадровій політиці місцевого самоврядування є недопустимим, оскільки створює виняткову вертикаль влади, навіть на територіях, котрі зовсім цього не потребують. Окрім цього для місцевих голів спрощується процедура звільнення будь-якого з посадовців, що знову ж тільки посилює вертикаль влади сільського, селищного, міського голів [1].

Наступним розширенням повноважень є вільне розпорядження майном ради, окрім передачі такого майна у приватну власність. Особливо небезпечними є такі повноваження у територіальних громадах із великою кількістю сільськогосподарських земель, зараз уже існує велика кількість порушень щодо оцінювання суми орендної плати за користування такими землями. Водночас зараз згідно з Постановою Кабінету міністрів України № 634 від 27 травня 2022 року «Про особливості оренди державного та комунального майна у період воєнного стану» з'явилася, разом із розширенням повноважень місцевого голови щодо розпоряджень майном ради, можливість передавати вказане майно за безцінь, а у визначених випадках безкоштовно. Вказані повноваження можуть стати панацеєю або спричинять корупційні ризики за браком інших важелів влади [3].

Серед інших повноважень, що отримали сільські, селищні, міські голови, стали питання розпорядження бюджетними коштами в оперативному порядку на потреби введення воєнного стану (внесення змін до бюджету). Вважаємо, що вказані повноваження мають здійснюватися виключно за заявками голови військово-цивільної адміністрації області.

Очевидно, що зараз країна перебуває у стані війни, а особливості здійснення діяльності органами місцевого самоврядування є одним із пріоритетних напрямів забезпечення національної безпеки країни, коли ж

центральна влада забезпечувати контроль за здійсненням діяльності органів місцевого самоврядування в кожному населеному пункті не здатна фізично. Водночас, необхідно враховувати забезпечення та збереження балансу влади та не надавати занадто великих повноважень місцевим головам, так, боротьба за владу на місцях не допустима під час війни, але для цього є можливість у держави встановлення місцевої військово-цивільної адміністрація за заявкою голови обласної військово-цивільної адміністрації. На жаль, наша країна через високий рівень корупційних ризиків ще не готова до наділення деяких місцевих менеджерів такими владними повноваженнями, необхідно зберігати навіть під час воєнного стану досягнення реформ місцевого самоврядування та антикорупційних реформ.

Література:

1. Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12.05.2015 № 389-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#n75>.
2. Закон України Про внесення змін до Закону України «Про правовий режим воєнного стану» щодо функціонування місцевого самоврядування у період дії воєнного стану від 12.05.2022. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/pubFile/1255931>.
3. Про особливості оренди державного та комунального майна у період воєнного стану: Постанова Кабінету міністрів України від 27.05.2022 р. № 634. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-osoblivosti-orendi-derzhavnogo-ta-komunalnogo-majna-u-period-voyennogo-stanu-634-270522>.
4. ВГК «Атестація депутатів місцевих рад». Переваги і недоліки розширення повноважень мерів: думка експертів. URL: <https://gurt.org.ua/news/informator/77704>

Кучук А.М.

*професор кафедри права та методики викладання правознавства
Сумського державного педагогічного університету ім. А.С.Макаренка,*

доктор юридичних наук, професор

ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЯ: ЗАГАЛЬНОТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ

Протягом останніх десяти років в Україні перманентно піднімається питання децентралізації. Започатковано проведення низки реформ, пов'язаних з означеним процесом, підготовлено низку змін до Конституції України. Водночас, слід вказати, що чітка і системна децентралізація має здійснюватися, виходячи з науково обґрунтованих засад, на окремих з них я і зосереджу увагу. Сам термін «децентралізація» передбачає зміну функціонального призначення «центру». При цьому зазвичай йдеться про державне управління. Відтак, проблема децентралізації – це проблема «переходу» держави від авторитарних методів управління до демократичних. В авторитарних та тоталітарних державах справжній процес децентралізації навряд чи можливий. Тому децентралізація – це не стільки зміна адміністративного підпорядкування одних територій чи регіонів іншим, зміна методів управління.

Щодо України, яка тривалий час перебувала в складі радянської держави означене питання є ключовим у контексті її подальшого розвитку. Радянська держава виходила з неможливості самостійного «господарювання» республіками на власній території (не дивлячись на законодавчий та політичний пафос щодо влади рад і т.п.). Майже 70-річне існування радянської держави з її методами управління не могли не позначитися на спроможності «політичної еліти» й населення самостійно приймати рішення, бути відповідальними.

Типовим доказом цього є фактична стагнація промисловості (та й сільського господарства) після розвалу радянської держави; кардинально протилежні результати референдумів 17 березня 1991 року (коли 70,2 % громадян УРСР проголосували за збереження Радянського Союзу) і 1 грудня 1991 року (коли 90,32 % цих же громадян підтримали Акт проголошення незалежності України).

До цього варто додати, що і донині більшість виборців, реалізуючи своє право на владу через обраних представників намагається обрати «гетьмана», який «наведе лад у державі». В. Квурт напередодні одних з виборів сказав: «Я хочу, щоб люди розуміли, що вибори Президента - це не вибори месії, це вибори лідера держави і нації. Він потребує підтримки, позиції та розуміння громади, її виразників на найвищих щаблях влади» [1]. Наведу також наступну його тезу: «Питання полягає в тому, не скільки років чекати, а скільки років боротьби потрібно, щоб Україна стала справді демократичною, провідною європейською країною, яка увійде в першу десятку економічно розвинутих країн світу» [1].

Окремо варто згадати і місцеві вибори, до яких відношення багатьох громадян як до формальної процедури, на якій їх вибір ні на що не впливає. Наведені дані вказують на можливе сприйняття децентралізації населенням і чи готове населення до децентралізації. Що у свою чергу актуалізує проблематику можливості чи неможливості нав'язування децентралізації «згори». Наскільки публічна влада є готовою для відмови від значної частини своїх повноважень? І які переважно повноваження вона самостійно може передати? А фінансування цих повноважень?

Доречно у цьому контексті згадати і дані світового дослідження цінностей (станом на 2020 рік), які вказують на «зростання частки тих, хто підтримує управління країною військовими, з 13% до 21,1%», «зниження готовності голосувати як на виборах Верховної Ради (з 62% тих, хто завжди голосував, до 55%), так і на місцевих виборах (з 61% до 50,8%, відповідно)» [2, с. 15]. «Готовність брати участь у дозволених демонстраціях поступово знижувалася, починаючи з 2006 року з 18% до 8% у 2020 році» [2, с. 180], «Серед форм політичної та громадської участі українці віддають перевагу пожертвуванням грошей на організацію або кампанії, а також зверненням до урядовців» [2, с. 183]. «Кожен четвертий (25,3%) заявив, що звичайні люди мають недостатньо впливу на дії уряду, а ще третина (34%) впевнені, що взагалі не мають такого впливу» [2, с. 192].

До цього варто також додати проблему ефективної протидії корупції та діяльності органів правоохорони загалом, які не можуть не вплинути на ефективність процесів децентралізації. За умов можливо впливу на лідерів територіальних громад, навряд чи прийняті такими особами рішення будуть спрямовані саме на користь громади. Так, варто згадати відомі багатьом українцям ситуації з вирубуванням лісів, видобутком бурштину тощо.

Відзначу, що питання децентралізації напряму пов'язане з формуванням громадянського суспільства, яке як я уже неодноразово відзначав, є постійним опонентом органів публічної влади і саме інститути громадянського суспільства «перебирають» на себе повноваження органів публічної влади.

Таким чином, децентралізація супроводжує процес переходу держави від авторитаризму (тоталітаризму) до демократичного державно-правового режиму. Цей процес характеризується формуванням громадянського суспільства, яке виступає опонентом органів публічної влади.

Література:

- 1.«Вибори президента – це не вибори месії». URL <https://www.lvivrada.gov.ua/novyny/item/684-vybory-prezydenta-tse-ne-vybory-mesii>.
2. Світове дослідження цінностей 2020 в Україні. URL https://ucsr.org.ua/wp-content/uploads/2020/11/WVS_UA_2020_report_WEB.pdf

Леоненко Б.В.

*студентка 1-го курсу Навчально-наукового інституту права
Сумського державного університету*

ІНСТРУМЕНТИ ДЕМОКРАТІЇ В УКРАЇНІ

Інструментами громадської участі називають методи, які дозволяють активному українцю впливати на прийняття рішень. Україна є однією з держав, де існує найбільша кількість інструментів участі. Конституція та інші закони України дають спектр різноманітних методів впливу громадян на прийняття рішення. Відповідно до Конституції України джерелом влади є народ, а до

основних інструментів участі у країні відносяться збори громадян за місцем їх проведення, електронні петиції, громадські слухання, місцеві ініціативи.

Першими за списком стоять збори громадян, які являють собою зібрання, на яке скликаються всі члени спільноти для прийняття рішень з питань самоорганізації спільноти. Загальні збори громадян (далі - збори) скликаються за місцем проживання громадян (села, селища, мікрорайону, житлового комплексу, вулиці, кварталу, будинку та іншого територіального утворення) для обговорення найважливіших питань місцевого життя [1, с. 3].

Загальні збори можуть бути корисними мешканцям через такі підстави:

1. Самоорганізація. Зібравшись, мешканці міста/села можуть прийняти рішення щодо тієї чи іншої проблеми і надіслати його у вигляді колективного звернення, скарги, заяви до міської ради [2,с.3].
2. Фактором впливу є збори громадян. Якщо люди збираються разом, то їх дуже хвилює це питання, і воно потребує державного втручання та негайного вирішення. На засідання часто запрошують представників міської ради, виконавчого комітету, комунальних підприємств та іншого уповноваженого персоналу.
3. Збори громадян – це привід для обміну інформацією. Якщо про проблему не говорять, то це не так. Збір громадян та поширення інформації про них допомагає швидше вирішувати ваші казуси.

Наступними є електронні петиції. Це особлива форма колективного звернення громадян до Президента України, Верховної Ради України, Кабінету Міністрів України, органу місцевого самоврядування, яке обов'язкове до розгляду за умови набрання необхідної кількості голосів.

Е-петиції створюють можливість створення позитивного діалогу між громадянами та владою. Вони дають громадянам можливість висловити власні ідеї, об'єднатись з однодумцями та зобов'язати владу оперативно розглянути пропозиції населення. В той самий час дає владі можливість дізнатись в онлайн режимі про потреби громадян та першочергово виконувати пріоритетні задачі [3,с.3].

Наразі громадяни можуть подати е-петиції на офіційних веб-сайтах:

1.Президента України – <https://petition.president.gov.ua/>;

2.Верховної Ради України – <https://itd.rada.gov.ua/services/Petitions/>;

3.Кабінету Міністрів України - <https://petition.kmu.gov.ua/>та органів місцевого самоврядування.

А також – через онлайн-платформи такі, як: «Єдина система місцевих петицій» (152 громади) – <http://e-dem.in.ua>; Розумне місто (101 громада) – <https://rozumnemisto.org/project>; веб-сайти об'єднаних громад України (247 громад) – <https://gromada.org.ua/>; Мій Голос (до будь-якого органу влади чи ОМС) – <https://miygholos.org.ua/>.

Ще одним видом інструментів участі в Україні є громадські слухання. Це можливість для територіальної громади будь-якого міста України взяти безпосередню участь у здійсненні місцевого самоврядування, тобто порушенні питань та внесенні пропозицій щодо питань місцевого значення. Громадські слухання проводяться у вигляді зустрічей членів громади з депутатами міських рад та посадовими особами місцевого самоврядування, а також з посадовими особами підприємств, установ та організацій комунальної форми власності [4, с.3].

Громадські слухання, як інструмент демократії участі, є найбільш вживаними засобами взаємодії органів місцевого самоврядування і громадськості. Хоча причиною тому не завжди є їх переваги, а скоріше надана їх форматом можливість імітації заслуховування думок широких верств населення.

Отже, Україна хоч і є на стадії розвитку, але активно крокує до прямої демократії, має низку інструментів демократії, але є ще над чим працювати та удосконалювати цей напрям.

Література:

1.Постанова Верховної Ради України «Про затвердження Положення про загальні збори громадян за місцем проживання в Україні» від 17.12.1993 № 3748-XII URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3748-12#Text> (дата звернення - 22.05.2022).

2.Інструменти прямої демократії: як українці використовують свої права та можливості URL: <https://inrespublica.org.ua/aktyvna-hromada/instrumenty-pryamoyi-demokratiyi-yak-ukrayintsi-vykorystovuyut-svoyi-prava-tamozhlyvosti.html>(дата звернення - 22.05.2022).

3.Електронні петиції в Україні. Громадський простір. URL: <https://www.prostir.ua/?library=elektronni-petytsiji-v-ukrajini> (дата звернення - 23.05.2022).

4.Що таке громадські слухання? Портал Київ. URL: <https://kyivcity.gov.ua/petytsii-ta-hromadska-aktyvnist/gromadski-slukhannya-244367/scho-take-gromadski-slukhannya>(дата звернення - 22.05.2022).

Леоненко К.С.

студентка 1-го курсу Навчально-наукового інститут права

Сумського державного університету

ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЯ В УКРАЇНІ

У 1997 році України ратифікувала Європейську хартію місцевого самоврядування, а отже, й повинна виконувати європейські стандарти, до якого входить і децентралізація. З тих пір різними урядами було зроблено декілька спроб провести необхідні реформи, але в силу різних причин вони не увінчалися успіхом [1, с. 3]. Після Майдану почалися зміни, а саме: було прийнято Концепцію реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади, закони України «Про співробітництво територіальних громад» та «Про добровільне об'єднання територіальних громад».

Важливо визначити, що саме розуміється під децентралізацією. Децентралізація – це передача владних повноважень і бюджету від державних органів влади до органів місцевого самоврядування. Головна мета – зблизити владу і громадян, бо влада наближується до громадян, а громадяни своєю чергою до влади, щоб удосконалити надання послуг для них. Основне завдання реформи – створити умови для розвитку громад та наблизити послуги до людей шляхом формування заможних громад, передачі більшої частини повноважень на

базовий рівень управління та чіткого розмежування функцій між рівнями управління, а також гарантувати належне ресурсне забезпечення місцевого самоврядування [2].

За втілення в життя реформи децентралізації на загальнонаціональному рівні відповідає прем'єр-міністр і Міністерство розвитку громад і територій України, а в останньому навіть було створено Цільову команду реформи, яка складається з представників міністерств, народних депутатів, науковців, експертів тощо. На районному рівні реалізують заступники голів обласних державних адміністрацій, Агенції регіонального розвитку, а також Центр розвитку місцевого самоврядування.

Щодо введення децентралізації, то було виділено 3 складові, які складаються з реформ: територіальної організації влади, місцевого самоврядування та регіональної політики [1, с. 3].

В будь-яких нововведеннях є свої «за» і «проти», так реформа децентралізації не стала виключенням. Тому почнемо з позитивних моментів: органи місцевого самоврядування мають свої повноваження та ресурси, якими вільно розпоряджаються; виникнення партнерства між центральними органами та громадами; фінанси розподіляються за певними схемами; створення більше робочих місць, яких раніше так не вистачало; відбувається підвищення якості послуг, які надає громада; зменшення кількості адміністративних перешкод; створення спільними зусиллями стратегій для розвитку громади та інші. Попри гарні позитивні моменти в цій реформі, варто згадати й негативні, яких не мало: розподіл людей на бідних і багатих; немає земельної реформи, щоб громада могла вільно використовувати землі; нестача кваліфікованих спеціалістів; відсутня система нагляду і контролю над органами місцевого самоврядування; ймовірність зловживання своїм становищем місцевими органами влади; недовіра громадян до влади, через постійні зміни; ймовірність криміналізації процесу виборів та інше.

Існують проблеми через, які впровадження реформи затягується, сюди варто віднести відсутнє порозуміння між владою та громадянами,

неспроможність фінансово забезпечити утворення нових громад, відсутність чітких повноважень між органами місцевого самоврядування та органами влади, нестача спеціалізованих і підготовлених людей, неефективне використання фінансів та інші.

Але не дивлячись на всі негаразди щодо впровадження цієї реформи, процес децентралізації вже було розпочато з 2014 року. За 6 років реформи утворено 1070 ОТГ, у які добровільно об'єдналися 4882 громад. З них у 936 ОТГ відбулись перші місцеві вибори [2]. Окрім цього, вже 1354 громад уклали договори з іншими громадами про співробітництво. Отже, реформа децентралізації розвивається і не стоїть на місці.

Література:

1. Досягнення, надії і побоювання. Український незалежний центр політичних досліджень. URL: <https://www.international-alert.org/wp-content/uploads/2021/08/UK-2017.pdf> (дата звернення: 26.05.2022).
2. Децентралізація: коротко про головне - Ціна держави - проект CASE Україна. Ціна держави - проект CASE Україна. URL: <https://cost.ua/698-detsentralizatsiya-korotko-pro-holovne/> (дата звернення: 26.05.2022).

Мірзатуллаєва К.Р.

*студентка 1-го курсу Навчально-наукового інституту права
Сумського державного університету*

Куліш І.О.

*студент 5-го курсу Навчально-наукового інституту права
Сумського державного університету*

ЗАПРОВАДЖЕННЯ ЕЛЕКТРОННОЇ ДЕМОКРАТІЇ НА МІСЦЯХ, ЯК СПОСІБ ЗАЛУЧЕННЯ НАСЕЛЕННЯ ГРОМАДИ ДО ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ЇЇ РОЗВИТОК

Сучасний світ став швидко розвиватися під впливом інновацій у сфері інформаційно-комунікаційних технологій. На сьогоднішній день такі технології стали невід'ємною частиною суспільно-політичного життя, що позитивно

впливають на демократичні процеси, а саме стимулюють підзвітність влади, підвищують прозорість її дій і перетворюються на дієвий інструмент боротьби з корупцією.

З розвитком електронних інструментів для участі місцевої влади доводиться переосмислити офлайн-форми спілкування з громадянами та органічно пов'язати їх із інструментами.

Початковим етапом запровадження е-демократії та її інструментів в Україні та закріплення законодавчого рівня стали події після Майдану, а з 2015 року щороку ці темпи дедалі більше зростають [4].

Згодом частка інтернет-користувачів та користувачів онлайн-сервісів має наблизитись до 100%. Тому їх реалізація – далекоглядний крок до успіху амбітних громад та їх лідерів. У широкому сенсі е-демократія – це залучення громади до вирішення різних соціально-політичних проблем із використанням сучасних інформаційних технологій.

Управління державами, містами та громадами, комунікація влади та мешканців дедалі більше здійснюється з використанням цих технологій. Державна політика та законодавча база формувалися та продовжують формуватися на основі тих напрацювань, які були реалізовані в громадах.

Різні міста України почали впроваджувати найрізноманітніші інструменти е-демократії такі як: е-звернення, е-петиції, е-обговорення, е-закупівлі, е-бюджети, е-громадські бюджети. Деякі міста навіть самостійно створюють сервіси, як-то е-петиції, електронні черги до дитячих садків чи портали відкритих даних, а інші – використовують електронні платформи, наприклад «Єдина система місцевих петицій» чи «Розумне місто», що поєднують у собі декілька е-інструментів участі. Вибір моделі електронної демократії у містах покладається безпосередньо на органи місцевого самоврядування та активних городян [5].

Зараз можна впевнено стверджувати, що неможливо говорити про децентралізацію влади, коли держава робить усі кроки щоб зберігти виключний централістичний вплив центральних органів законодавчої влади, органів

виконавчої влади, партійний тиск та повноваження щодо них Президента України.

Для першочергового прикладу варто застосувати найважливіше право громад на самовизначення місцевої політики та незалежність органів місцевого самоврядування. Якщо ми говоримо про важливість реформ, то органи місцевого самоврядування мають бути залежні виключно від громади, котра їх обирає.

Так, згідно ч. 2 ст. 78 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні», Повноваження сільської, селищної, міської, районної в місті ради за наявності підстав, передбачених пунктами 1, 2 частини першої цієї статті, та в інших випадках можуть бути припинені достроково за рішенням місцевого референдуму [1].

Порядок проведення місцевого референдуму щодо дострокового припинення повноважень ради визначається законом про місцеві референдуми. Нагадаємо, що на даний момент не існує чинного Закону України про місцеві референдуми, що скасовує можливість будь-якої громади самостійно нести відповідальність за власне майбутнє та розпустити не влаштовуючу її місцеву раду, котра перед усім має нести відповідальність саме перед населенням громади. При цьому, незрозумілим є згідно норм цієї ж статті повноваження щодо розпуску місцевих рад Верховної ради України і Президента України, коли вказаний орган має бути цілковито незалежним, адже якщо ми повертаємось до безпекового блоку, то у Президента і так достатньо повноважень згідно Закону України «Про правовий режим військового стану».

Тож, виходячи з вказаного вище, нами пропонується створення Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні», котрий має включати елемент місцевої е-демократії, тепер вже реальної, а не липової, котра носить рекомендаційний характер. Чудовим механізмом може стати прив'язка вказаного законодавства до електронної системи «Дія», кожна громада залежно від кількості її населення має у окремому блоці можливість створити буд-яку ініціативу, а потім без зайвих витрат підготувати місцевий референдум, рішення котрого буде обов'язковим для кожної громади.

Так, будь-яке населення громади вже не зможе говорити, що обрали «поганих» місцевих політиків, кожна громада буде здатна самостійно це змінити. Зміни можуть бути будь-якими, від ветовання будь-якого рішення ради чи виконкому, до відводу окремого депутата, місцевого голови чи розпуску ради. Щодо того яка ініціативна група має створюватись для початку електронного голосування, то це має залежати від вказаного питання.

Окремим питанням має стати обов'язковість у відсотковому співвідношенні громадський бюджет, при цьому тепер його мають створювати не лояльні до місцевої влади громадські організації та приймати зручний для себе громадський бюджет самі місцеві ради, а вже саме населення громади через електронні сервіси, тоді вказана частина бюджету стане насправді громадською, а відповідальність за неї буде нести сама громада, а не її місцеві політичні діячі.

Отже, вважаємо, що на даний момент зарано говорити про існування реальної децентралізації влади, коли через її розпуск вона залежить не від свого населення громади, а від центральної влади. Справжнім рішенням цієї проблеми є впровадження профільного законодавства про місцеві референдуми та про місцеву електронну демократію. Населення кожної громади має розширити свої повноваження, мати реальні важілі впливу на місцеву владу та самостійно створювати своє майбутнє.

Література:

1. Про місцеве самоврядування в Україні : Закон України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-вр#Text>.
2. Інструменти е-демократії у містах України. Інформаційно-аналітичний довідник / А. Ємельянова М. Довбенко, П. Завадська, Д. Хуткий, С. Лобойко, М. Наход; За ред. С. Лобойка, М. Находа, Д. Хуткого. Київ, 2017. 58 с. URL: <https://decentralization.gov.ua/uploads/library/file/50/2017-.pdf>
3. Акімов А. Електронна демократія як альтернативна форма управління в Україні. *Механізми державного управління*. 2018. Т. 29, № 3. С. 23–27. URL: http://www.pubadm.vernadskyjournals.in.ua/journals/2018/3_2018/7.pdf (дата звернення: 26.05.2022).

4. eДемократія в Україні : Погляди громадян і ключових зацікавлених сторін. - Київ. 2016. URL: <https://egap.in.ua/wp-content/uploads/2016/07/UKRAINIAN-Report-Open-Mic.pdf>

5. Ємельянова А. Галузевий бриф «електронна демократія та урядування». Ukraine Reform Conference / Vilnius, 2020. URL: <https://rpr.org.ua/wp-content/uploads/2020/11/E-demo.pdf>.

Мотузна А.В.

*магістрантка 1-го року навчання Навчально-наукового інститут права
Сумського державного університету*

ПОРІВНЯННЯ ПОВНОВАЖЕНЬ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ КОРОЛІВСТВА ДАНІЯ ТА УКРАЇНИ

Останні десятиліття в країнах Європи характеризуються проведенням децентралізації. Багато уваги приділяється повноваженням органів місцевого самоврядування. В порівнянні з Королівством Данія (далі – Данія) Україна є досить молодого в цих питаннях.

На сьогоднішній день муніципалітети Данії мають найбільші повноваження у сферах, що в більшості країн є державними [1, с. 10]. Збільшення переліку повноважень місцевого самоврядування пов'язане із прагненням влади вирішувати локальні питання «ближче до людей».

Стаття 82 Конституції Данії надає муніципалітетам право самостійно керувати своїми справами, передбаченими законом під наглядом держави [2]. Структура данського місцевого самоврядування включає 98 муніципалітетів та 5 регіонів. Кожен муніципалітет і регіон (округ) має одну муніципальну чи окружну раду відповідно, яка приймає рішення. Депутати рад обираються на 4 роки шляхом народного голосування. Обирати та бути обраними до місцевих рад можуть жителі громади не залежно від громадянства. Головою влади є мер, який очолює раду і фінансовий комітет [3, с. 8].

Рада має право скликати місцеві/окружні референдуми з будь-яких питань, що належать до її компетенції. Ці референдуми можуть бути лише дорадчими,

навіть якщо рада пов'язує своє рішення з результатом референдум [3, с. 11]. Високий рівень самостійності також демонструють розміри доходів до місцевих бюджетів. Близько 80% забезпечується самостійно і лише 20% фінансується державою [4]. Це свідчить про широку фіскальну децентралізацію.

Українська муніципальна система все ще знаходиться на етапі розвитку та становлення. Визнання і гарантування місцевого самоврядування в Україні закріплено у статті 7 Конституції України [5].

Науковці стверджують, що в сучасній Україні дуже складно проходять процеси з децентралізації публічної влади. Однією з головних причин цього є значний супротив населення реформам. Низький рівень довіри громадян знижує ефективність діяльності місцевої влади.

Міське самоврядування в Україні здійснюють сільські, селищні, міські ради та їх виконавчі органи [5]. До їх складу входять депутати, які обираються жителями громади на п'ять років [5].

Що стосується наповнення місцевого бюджету, то в різних областях України частка державних надходжень коливається в межах 20-38%. Також, останніми роками спостерігається зниження залежності від міжбюджетних трансфертів, що демонструє зростання рівня самостійності громад [8].

Порівнюючи повноваження органів місцевого самоврядування слід відмітити, що більшість сфер регулювання в Україні такі ж як і у Данії. До них відноситься надання соціальних послуг, проведення політики у сфері зайнятості населення, створення комфортних умов для людей похилого віку, управління закладами охорони здоров'я, освіти, регулювання сфери культури і спорту. Також, на місцеве самоврядування в обох країнах покладається контроль сфери громадського транспорту, забезпечення розвитку туризму, цивільного захисту населення, охорони навколишнього середовища [1, 7].

Говорячи про відмінності, слід відмітити наявність таких повноважень як робота з іммігрантами та забезпечення їх вивчення мови. В такий спосіб у країні дбають про зміцнення статусу державної мови та запобігання її витісненню [1].

Також, на данські муніципалітети покладається завдання з організації запасів і готовності до надзвичайних ситуацій [1, с. 10]. В той час як українським органам місцевого самоврядування надаються повноваження які стосуються лише ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій.

Що стосується оподаткування, то місцевим органам обох країн надано повноваження щодо встановлення місцевих податків і зборів.

Отже, слід відмітити, що данські муніципалітети і регіони мають високий ступінь незалежності від уряду при виконанні своїх повноважень, чого ще не досягнуто в Україні. Говорячи про рівень довіри громадян, також домінує Данія. Проте, повноваження органів місцевого самоврядування в обох країнах досить подібні. Але якість виконання покладених завдань та результати діяльності місцевого самоврядування двох країн суттєво відрізняються. Тому, необхідно докладно дослідити контроль за виконанням повноважень в обох країнах і виявити прогалини в українській системі місцевого самоврядування.

Література:

1. Ткачук А. Скандинавський шлях. Досвід реформ адміністративно-територіального устрою і місцевого самоврядування в Данії та Швеції. Київ. Логос, 2015. 124 с.
2. Конституція Королівства Данія. URL: https://www.ft.dk/-/media/sites/ft/pdf/publikationer/grundloven/min-grundlov_web.ashx.
3. Structure and operation of local and regional democracy of Denmark. URL: <https://www.stjornarradid.is/media/velferdarraduneyti.pdf>.
4. Blondal Jon R. and Michael Ruffner. Budgeting in Denmark. *OECD Journal on Budgeting*. 2004. V. 4.1. P. 49-79.
5. Конституція України: Закон України № 254к/96-ВР від 28.06.1996. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>.
6. Мануїлова К. В., Децентралізація публічної влади в Данії: досвід для України. *Інвестиції: практика та досвід*. № 15. 2015. С. 96 – 99.
7. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України № 280/97-ВР від 21.05.1997. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/280/97-%D0%B2%D1%80>.

8. Звідки і скільки: гроші місцевих бюджетів України. Сайт ГО «Центр спільних дій». URL: <https://centreua.org/mistsevi-byudzhety/zvidki-i-skilki-groshi-miscevih-byudzhativ-ukrayini/>.

Pankratova Viktoriia,
Senior Lecturer at the Department of
Fundamental Jurisprudence and Constitutional Law,
Sumy State University,
Ph.D. in Law, Associate Professor

THEORETICAL AND LEGAL APPROACHES TO THE TERM «LOCAL DEMOCRACY»

An important place in democratic transformations belongs to local democracy, as the development of an effective system of local self-government and the formation of civil society is impossible without creating proper regulatory and organizational conditions and, most importantly - working mechanisms for implementing legislation in local democracy at national and local levels.

In Ukraine, due to the decentralization reform, new standards of interaction between public authorities and the community and new approaches to the exercise of local self-government powers, more democratic and open, are being introduced. In particular, the tools of local democracy are increasingly used, such as citizens' appeals, e-petition, access to meetings, general meetings, advisory bodies, control and supervisory bodies, participation budget, self-organization bodies, local initiatives, public hearings.

But currently, in Ukraine, there are several problematic issues regarding the use of local democracy instruments, due to the lack of proper legal regulation of these instruments, lack of public awareness of the use of these tools to solve problems of local importance, and so on.

The term «local democracy» means a relatively wide range of phenomena and processes. Therefore, different authors in defining this term, as a rule, emphasize a particular phenomenon or process. Thus, local democracy is understood as a national

model of democracy, as citizen participation in governance, as a form of self-organization of citizens, and as a democratic system at the municipal level.

The first works on the theoretical analysis of local democracy give the end of the twentieth century. At that time, local democracy was defined as a space for introducing democratic patterns of behavior; even then, the mechanisms of representative democracy were actively involved - the election of local leaders. It is worth quoting the British scientist Danny Burns, who notes that the idea of local democracy is quite simple - the more citizens participate in decision-making at the local level while controlling the activities of local governments, the more effective and democratic local government will be local authorities (Burns, 2000, p.963).

It is worth noting the first global report on decentralization and local democracy, prepared by the World Organization of United Cities and Local Governments (UCLG) in 2008. This report draws attention to «local democracy» and points out that this definition varies significantly from one country and continent to another. It alters the concept of relations between local people and the state. To better understand the essence of local democracy, related ideas are analyzed - decentralization and local self-government. The report notes that local democracy refers to the relationship between different levels of government; decentralization - to the status of local government, and local self-government is a way of exercising power. A comparison between the three terms shows convergence at the level of political ideas and legal concepts. Therefore, local democracy is a way to exercise control at the local level (Decentralization, 2008, p.20).

A broad definition of local democracy is provided by Hungarian researchers Gabor Soos and Violetta Zentai, who understand this category as autonomous, effective, open, and representative of self-government, which operates in civil society and guarantees political rights for citizens (Soos, Zentai, 2005, p.38).

According to the International Institute for Democracy and Electoral Assistance (IDEA), local democracy is a city of self-government, towns, villages, and districts based on democratic principles, usually the election of mayors, workers, and other officials at the local level (Bulmer, 2017, p.12).

The European Association for Local Democracy (ALDA) explains that local democracy is self-government that gives local authorities the right to regulate and manage part of public affairs within the law. This right is conferred on councils or assemblies consisting of freely elected members by secret ballot and accountable to their local constituency (Local democracy today and tomorrow, 2014, p. 21).

From the view of Alexander Novoselov, in formulating the term «local democracy» must consider the wide range of phenomena and processes inherent in this concept. The scientist provides his definition, which in his opinion, allows avoiding a narrow interpretation of this phenomenon and provides an opportunity to specifically consider some of its components and processes. In particular, he defines local democracy as a dynamically evolving system with many interconnected and ever-changing components, which includes methods of interaction at the local level of factors such as supranational forces and institutions, national and local governments, civil society, as well as different pressure groups in the process of making universal decisions. We believe that this definition is a broad interpretation of local democracy, as it combines political and legal features and components of local democracy (Novoselov, 2006, p.12).

Thus, summarizing the approaches of foreign authors, we can conclude that local democracy is the basis of local government, which is based on democratic values, uses democratic mechanisms, and is based on the active position of the local population.

References:

1. Bulmer, E. (2017). Local democracy. International IDEA Constitution-Building Primer Local democracy. Stockholm : International IDEA. [in English].
2. Burns, D. (2000). Can Local Democracy Survive Governance? *Urban Studies*, 37, 963-973. [in English].
3. Decentralization and Local Democracy in the World: First Global Report (2008). Washington, DC: United Cities and Local Government and the World Bank. [in English].

4. Local democracy today and tomorrow – learning from good practice. (2014). A background paper for a workshop on local democracy held at International IDEA offices in Stockholm. [in English].
5. Novoselov, A.A. (2006). Primenenie koncepcii «mestnoj demokratii» v sovremennom processe gosudarstvennogo stroitelstva Evropejskih stran. [Application of the concept of «local democracy» in the modern process of state-building in European countries]. (Master's thesis). Nizhegorodskij gosudarstvennyj universitet. Nizhnij Novgorod. [in Russian].
6. Soos, G.(2005) Introduction. Faces of Local Democracy. Comparative Papers from Central and Eastern Europe. Budapest: Osilgpsri. [in English].

Писанка К. О.

*студентка 1-го курсу Навчально-наукового інституту права
Сумського державного університету*

ВИБОРЧА СИСТЕМА МІСЦЕВИХ ОРГАНІВ ВЛАДИ У ШВЕЦІЇ

Розпочати слід з того, що ж таке виборча система. Це сукупність правил і законів, що забезпечують певний тип організації влади, участь суспільства у формуванні державних, представницьких, законодавчих, судових і виконавчих органів, вираження волі тієї частини населення, яка за законодавством вважається достатньою для визначення результатів виборів легітимними [1].

Швеція, як і інша будь-яка країна, має певну виборчу систему місцевих органів влади. Вона здійснюється на правовій основі, а саме Конституції Швеції, Закону «Про місцеве самоврядування у Швеції» та Закону Швеції «Про вибори». У першій зазначено доволі стисло інформацію про самоврядування місцевості. Визначено, що існують первинні комуни (міста й села) та ландстиг-комуни (територія округів). У первинних збори міських і комунальних уповноважених є органами місцевого самоврядування, а в наступних – ландстиги.

Однією з визначальних рис місцевого самоврядування Швеції є те, що вибори залежать від жителів, а саме їхньої кількості. Тобто, кількість працівників у органі залежить від того, скільки людей проживає на тій чи іншій території [2,

с.49]. Це визначається саме так, через те що, вважається, що оскільки мала кількість жителів на території, то менше часу потрібно тому чи іншому депутату задля вирішення проблем та виконання своїх функцій. Це ж саме правило здійснюється й навпаки, якщо багато населення, то більше часу потрібно депутатам.

Також, що не менш важливо, так це те, що муніципальні та обласні ради обираються на пропорційній основі за відкритими партійними списками шляхом прямого таємного голосування один раз на чотири роки [2, с.49].

Те, що вибори до місцевого самоврядування проводяться шляхом голосування за відкритими списками, є неабияким плюсом, адже це є показником демократизму у виборчій системі. Також це демонструє відкритість політичних партій до населення. Тим паче це допомагає у ситуації, коли виборець негативно відноситься до певних кандидатів партії, але в цілому партія йому подобається. Тож людина може не голосувати за них, а обрати певного вагомого кандидата.

Однією важливою особливістю місцевих виборів у Швеції, є те, що голову місцевої ради обирають представника з партії-переможця. Це є позитивним фактором, адже це є додатковою гарантією того, що політика партії буде реалізована.

Право брати участь у виборах до муніципальних та окружних рад має кожен шведський громадянин, який постійно проживає на території певного муніципалітету чи ландстингу та на день виборів досяг 18 років [3, с.38]. Але характерною рисою виборів у Швеції є те, що участь у цьому заході можуть взяти не лише громадяни даної країни, а й члени ЄС, Норвегії, Ісландії та інші громадяни, які проживають на території країни постійно.

Тож, Швеція є країною, яка ніколи не стоїть на місці та завжди розвивається, йде «в ногу» з часом. Більш того вона є демократичною у сфері місцевих виборів та добре орієнтована на населення країни.

Література:

1. Учасники проектів Вікіпедія. Виборча система – Вікіпедія. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Виборча_система (дата звернення: 25.05.2022).

2. Грובה В. П. Выборча система місцевих органів влади у Швеції: досвід для України. *Науковий вісник міжнародного гуманітарного університету*. 2015. Т. 1, № 15. С. 48–50.
3. Мірошник О. Інститут місцевого самоврядування у Швеції. *Національна безпека і оборона*. 2009. № 1. С. 37–39. URL: <http://fmd.kh.ua/wp-content/uploads/2013/03/MiroshnykShvec.pdf> (дата звернення: 26.05.2022).

Пухтинський М. О.

старший науковий співробітник

Інституту держави і права ім. В. М. Корецького НАН України

ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЯ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ В КОНТЕКСТІ

АДМІНІСТРАТИВНОЇ РЕФОРМИ

Кращі практики децентралізації у дискурсі досвіду країн ЄС для України останнім часом ґрунтовно представлені у науковій літературі [1-4].

Апріорі децентралізацію можна розглядати, досліджувати у теоретичному і прикладному, вимірах. В теоретико-познавальному розумінні децентралізація є формою реалізації, здійснення врядування і самоврядування на локальному рівні організації публічної влади, стан її організації при унітарній формі державного правління. В прикладному, прояві децентралізація є процесом і одночасно механізмом передачі адміністративних і фінансових повноважень з центрального на місцевий рівень організації публічної влади з метою раціоналізації та підвищення ефективності публічного управління, запобігання узурпації публічної влади, залучення громадянського суспільства у вирішення питань територіального розвитку, дієвої реалізації принципу субсидіарності щодо надання публічних послуг, впровадження належного (good governance) врядування.

У прикладному вимірі децентралізація супроводжується адміністративно-територіальною реформою – процесом раціоналізації територіальної організації публічної влади. Моделі такої раціоналізації можуть бути різними і відповідають особливостям розвитку національних державно-правових систем. Наприклад, у

Франції децентралізація з 1982 року супроводжувалась трансформацією субнаціонального рівня публічної влади на рівні комун, департаментів і регіонів без укрупнення комунального рівня самоврядування, а шляхом розвитку і посилення міжмуніципального співробітництва. У Польщі, з 1990 року, на відміну від Франції, процес децентралізації на гмінному, пов'язаному, воєводському рівнях супроводжується значним укрупнення гмінного самоврядування з метою акумуляції на ньому фінансових ресурсів. Укрупнення комунального рівня місцевого самоврядування відбувалось також у скандинавських країнах: Швеції і Данії. Як зазначається у дослідженнях: в «Швеції муніципалітети об'єдналися навколо сусідніх міст для реалізації спільних функцій, що було закріплено на законодавчому рівні. У Данії для визначення нових кордонів (муніципальних) округів було проведено дослідження, що представило сформовані торгові зони (44 зони), зони концентрації трудових ресурсів (123 “центри тяжіння”) та інші сфери співробітництва. Було також проведено детальний аналіз “ефекту масштабу” для надання різних типів суспільних послуг. У Фінляндії було розпочато спроби “зверху” серйозно зменшити число муніципалітетів, як це було зроблено у Швеції і Данії. Однак у результаті політичних дебатів стосовно територіальної реформи переміг принцип добровільності об'єднання (5, с. 210).

Децентралізація публічної влади є передумовою, засобом та одним з основних чинників зміцнення та розвитку територіального врядування, трансформації адміністративно-територіального устрою України. Вона має проводитись комплексно і системно. З огляду на засади конституціоналізму, слід використати наявний потенціал Конституції, подолати вади перманентного, точкового, внесення до неї змін, уважно та обережно поставитись до регіонального рівня територіального врядування. Зміни до Конституції України в частині децентралізації, трансформації місцевого самоврядування доцільно готувати з врахуванням небезпек і негативних наслідків, які вони можуть призвести.

В українських реаліях воєнного стану, втрати територій набувають актуальності досвід України щодо конституційних засад поєднання централізації

та децентралізації публічної влади щодо взаємо функціонування органів місцевого самоврядування та військових державних адміністрацій та законодавчого забезпечення цього процесу, а також потенціальної передачі цього досвіду країнам членам Європейського Союзу.

Література:

1. Бориславська О., Заверуха І., Захарченко Е., та ін. Децентралізація публічної влади: досвід європейських країн та перспективи України / [Бориславська О., Заверуха І., Захарченко Е., та ін.]; Швейцарсько-український проект «Підтримка децентралізації в Україні - DESPRO. К. : ТОВ «Софія». 2012. 128 с.
2. Досвід децентралізації у країнах Європи: зб. док. Пер. з іноз. мов / Заг. ред. В. Б. Гройсмана. - К.: Інститут законодавства Верховної Ради України, 2015. 766 с.
3. Міжнародні та європейські стандарти місцевого самоврядування: проблеми імплементації в Україні [Текст]: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (20 грудня 2019 р., м. Львів) / за наук. ред. проф. М. Микієвича, проф. О. Сушинського, доц. Р. Бедрія. Львів: ЛПІДУ НАДУ 2020. 300 с. URL: http://www.lvivacademy.com/vidavnitstvo_1/conferencii/Konf_20.12.2019.pdf.
4. Місцеве самоврядування в Україні та зарубіжних державах: порівняльно-правові аспекти: монографія / за загальною редакцією доктора юридичних наук, професора О. В. Батанова, доктора юридичних наук, професора О. В. Марцеляка, доктора юридичних наук, професора А. Берлінгуера. Київ: Вид-во «ОСНОВА», 2020. 672 с.
5. Толкованов В. В. Реалізація реформи місцевого самоврядування в Європейських країнах: досвід для України. - Теоретичні та прикладні питання державотворення: електрон наук. фах. вид. / Одес. регіон. Ін.-т держ. упр. Нац. Акад.. держ. упр. При Президентові України. Одеса: ОРІДУ, 2014. Вип. 14.

Рєпін Д. А.

*студент 5-го курсу Навчально-наукового інституту права
Сумського державного університету*

Е-ДЕМОКРАТІЯ: ВІДПОВІДНІСТЬ ПРАКТИКИ УКРАЇНИ ВИМОГАМ ЄС

У сучасних умовах стрімкого зростання науково-технічного прогресу, неминучим є розвиток нових форм державотворення та державного управління. Розвиток комп'ютерної мережі Інтернет приводить до виникнення нових правових явищ, що відбивають специфіку її діяльності. Одним з таких явищ є впровадження інструментів електронної участі в Україні, тобто е-демократії. Електронна демократія – це форма залучення громадян та організацій у процеси державного управління та місцевого самоврядування з використання інформаційно-комунікаційних технологій [1, с. 5].

Індекс електронної участі ООН є невід'ємною частиною глобального опитування ООН щодо електронного урядування, яке проводиться кожні два роки в країнах-членах ООН з 2001 року для вивчення розвитку електронного урядування. За результатами складається рейтинг, який демонструє реальний стан та тенденції ролі громадян у електронному державотворенні. Індекс формується за такими основними критеріями:

- е-інформація – можливість електронної участі громадян через доступ до інформації з питань державної політики;
- е-консультації – обговорення та внесення пропозицій громадськістю щодо державних послуг та політики;
- е-рішення – розробка напрямків політики, послуг та способів їх надання за участю громадян.

Станом на 2020 рік Україна зайняла 69-е місце у рейтингу за індексом розвитку електронного уряду (серед країн Європейського Союзу варто виділити Данію (1 місце), Естонія (3 місце)) та 46-е за Індексом електронної участі (Данія (9 місце), Естонія (1 місце)) [2].

Відповідно до Рекомендацій Комітету Міністрів Ради Європи CM/Res (2009) було визначено основні сфери е-демократії [1]:

1. Е-парламент. В Україні електронний парламент передбачає використання інформаційних технологій парламентом, парламентарями, адміністративним персоналом для виконання своїх завдань, особливо з метою залучення громадян, включаючи е-петиції та е-консультації.
2. Е-законотворення. Український законотворчий процес стає більш прозорим, наявний доступ до законодавства, та розвивається громадська компетентність у сфері законотворення.
3. Е-правосуддя. Електронний суд в Україні почав належно функціонувати спочатку у зв'язку з пандемією COVID-19, а наразі працює і в умовах воєнного стану, включаючи подання та обіг документів в електронній формі, фіксування судового процесу і участь учасників судового процесу у судовому засіданні в режимі відеоконференції (EASYCON).
4. Е-медіація (досудове вирішення спорів). Питання медіації в Україні нещодавно почало свій розвиток, тому електронне досудове вирішення спорів є не пріоритетним.
5. Е-навколишнє середовище (екологія). Питання оцінки, захисту та розвитку екології на основі участі громадян у прийнятті рішень також наразі не застосовується в Україні.
6. Е-вибори, е-референдум, е-голосування. Ця сфера завжди підлягає всебічній критиці, через ризики зростання недовіри, втручання або підкуп виборців. Разом з цим є можливість включення себе та інших виборців до Державного реєстру виборців в електронній формі, а також електронний підрахунок голосів (ст. 18 Виборчого кодексу України) [3].
7. Е-ініціативи, е-петиції. Електронні петиції та ініціативи громадськості функціонують в Україні через чат-бот «СВОЇ» або сервіс E-DEM, де можна зручно взаємодіяти з місцевою владою [4].
8. Е-консультації. Інструментами такої електронної взаємодії в Україні є: сервіс E-DEM для збирання коментарів, опитувань та обговорення проектів

нормативно-правових актів, формування рішень, ініціатив та місцевої політики; Відкрите місто, що дозволяє звертатися до органів влади чи комунальних підприємств за вирішенням нагальних проблем [4].

9. Е-політичні компанії не набули великого розвитку в Україні, але будь-яка з політичних компаній не обходиться без інформаційних технологій.

10. Е-опитування. Останнім часом цей елемент е-демократії почав свій стрімкий розвиток та впровадження у суспільно-державні відносини. Опитування в застосунку «Дія» з приводу ставлення населення до володіння українцями зброєю, що збрало більше 1,5 млн голосів.

Можна зазначити, що Україна майже повністю відповідає вимогам е-демократії ЄС. Враховуючи те, що впровадження електронної демократії у функціонуванні держави є вимогою сьогодення, відбувається залучення великої кількості громадян для вирішення багатьох проблем як на державному, так і місцевому рівнях. У першу чергу такі заходи спрощують та автоматизують більшість процесів, а також мінімізують бюрократичну складову. Подальший розвиток інформаційно-комунікаційних технологій сприяє розвитку електронної демократії в Україні, тому це питання не втратить своєї актуальності.

Література:

1. Recommendation of the Committee of Ministers to member states on electronic democracy. Adopted on 18 February 2009. URL: https://ec.europa.eu/migrant-integration/library-document/recommendation-committee-ministers-member-states-electronic-democracy-e-democracy_en
2. United Nations E-Government Survey 2020. Digital Government in the Decade of Action for Sustainable Development. URL: <https://publicadministration.un.org/egovkb/en-us/Reports/UN-E-Government-Survey-2020>.
3. Виборчий кодекс України від 19.12.2019 № 396-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/396-20#Text>.
4. Базові інструменти. Дія. Цифрова Громада (платформа цифрової трансформації регіонів України). URL: <https://hromada.gov.ua/instruments>.

Рибалка А. С.

студентка 1-го курсу Навчально-наукового інституту права

Сумського державного університету

ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВА ХАРАКТЕРИСТИКА МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ РЕСПУБЛІКИ ПОЛЬЩА

Локальна демократія – це частина політичної системи тієї чи іншої держави, яка забезпечує участь громадян у ній, та де вони вперше зустрічаються з нею. Місцевий рівень зумовлює підвищення рівня правової культури серед населення та поліпшує діяльність місцевих органів

На політичну систему Республіки Польщі значно вплинуло те, що населення обрало варіант, при якому більшість політичних питань має вирішуватися на місцевому рівні. Через це вона пройшла дієві реформи, що ґрунтувалися на відкритості у сфері управління. В результаті місцеві громади отримали достатню частину місцевих податків і відповідний правовий статус. Цей досвід став базою для створення реформи децентралізації в Україні.

У Конституції Республіки Польща затверджено, що територіальний устрій забезпечує децентралізацію публічної влади. Конституція нерозривно пов'язала поняття територіального устрою держави з поділом на одиниці територіального самоврядування, що опосередковано знайшло своє подальше нормативне відображення в законі «Про впровадження базового триступеневого територіального устрою держави» від 24 липня 1998 року[1].

Чинний адміністративно-територіальний устрій Польщі має трирівневу структуру. Тобто це поділ на воєводства, повіти та гміни. Кожна одиниця має власні завдання і є незалежною від іншої. Велику кількість питань, що впливають на буденне життя населення, має вирішувати саме місцеве самоврядування на рівні гмін.

Гмін є основною і найменшою адміністративною одиницею самоврядування в Польщі. Вона являє собою місто, село чи їх групи. Її завдання та функції затверджені у законі «Про гмінне самоврядування». Будь-які публічні справи місцевого значення входять до компетенції гміни. Так, наприклад, у сфері

освіти, вона здійснює фінансування шкіл, забезпечення матеріально-технічної бази закладів освіти, розвиток освітнього середовища, покращення умов перебування учнів та вчителів в школі. Також створює необхідні умови для розвитку культури та інфраструктури, вирішує питання з міського господарства, комунальних послуг, забезпечує здійснення охорони громадського порядку.

Рада гміни та правління гміни складають її керівництво. Назва головної посади різна залежно від розміру адміністративної одиниці. У великих гмінах це президент, у невеликих містах – бурмістр, у сільських – вїт. Усі вони представляють виконавчу владу.

Жителі міст мають право брати участь у діяльності міського самоврядування та бути його суб'єктом. Це може бути реалізовано в таких формах: міський референдум; вибори депутатів відповідної місцевої ради та передбачених законом посадових осіб місцевого самоврядування (місцеві вибори); загальні збори громадян за місцем проживання; колективні та індивідуальні звернення (петиції) жителів міста до органів і посадових осіб міського самоврядування; громадські слухання; місцеві ініціативи; участь у роботі органів міського самоврядування та робота на виборних посадах міського самоврядування[2].

Таким чином, досвід у реформі місцевого самоврядування Польщі є достатньо зразковим. Така система політики сприяє широкій участі громадян у вирішенні різноманітних питань місцевого значення. При відповідному функціонуванні демократичних інститутів на місцевому рівні створюється основа сильної демократії.

Література:

1. Марчук М. І. Державний лад Республіки Польща: дис. на здобуття наук. ступеня док. юрид. наук: 12.00.02. Харків, 2020. URL: http://elar.naiu.kiev.ua/bitstream/123456789/17639/5/dyser_marchuk.pdf.
2. Юхимюк О. М. Система органів місцевого самоврядування України і Польщі: порівняльний аналіз. *Волинський національний університет ім. Лесі Українки*. 2005. URL: <https://evnuir.vnu.edu.ua/bitstream/123456789/2425>.

Savchuk Vladyslav
First-year student, Law Faculty,
Sumy State University

PROBLEMS OF IMPLEMENTATION OF THE CONCEPT OF LOCAL DEMOCRACY IN UKRAINE

With the election of Ukraine, the course toward European integration raised an urgent issue in reforming the outdated system of local self-government and decentralization of power in order to provide a greater range of powers to local authorities than the central one. Regardless of the weapons conflict in which our state of interaction between local self-government bodies and the population was and remains relevant, moreover, the war has shown an urgent need for speedy and varied decision-making on the ground.

Before considering the problems of implementing the concept of local democracy, it is necessary to understand its definition. As noted in the Charter of Local Self-Government - local self-government denotes the right and the ability of local authorities, within the limits of the law, to regulate and manage a substantial share of public affairs under their responsibility and in the interests of the local population [1]. Summing up the above material, local democracy is a system of exercising power at the local level to take into account the interests of society on the ground.

According to K. Burya, the specifics of the Ukrainian model of local democracy depends on heterogeneous factors. Among them, the principal place is settled the pro-power of political institutions, compliance with the legal framework, the level of political participation, and the political culture of citizens [2, p. 370]. The above factors form the basis for the implementation of the concept of local democracy.

In our opinion, one of the biggest problems of effective implementation of the concept of local democracy and its tools, in particular, is the unwillingness to intercede the population with local self-government bodies because a large number of people are convinced that their opinion, in any case, will not be taken into account. In addition, an equally important problem is local authorities' passive introduction of local democracy tools.

Also, it should be mentioned such a negative factor as the lack of initiative in people. As noted above, the problem is that people do not position themselves as subject to acceptance of decisions. In fact, Ukraine built a centralized system of power, wherever the people's opinions on places played no role.

It is necessary to mention the backwardness of the regulatory framework that would regulate the activities of the tools of local democracy. In particular, we can see this in the example of a local referendum, the procedure of which was actually cancelled in 2012.

In one way or another, all these factors negatively affect the formation of a full-fledged concept of local democracy in Ukraine.

Thus, summarizing the above material, we can conclude that in Ukraine, there are several problems related to the implementation of the concept of democracy, in particular, such factors as lack of understanding of citizens about their capabilities, lack of full legal framework for local democracy, the reluctance of local authorities self-government to interact with the population and lack of initiative of citizens.

References:

1. Council of Europe, European Charter of Local Self-Government, Oct. 15, 1985, E.T.S. No. 122. <https://rm.coe.int/168007a088>.
2. Буря К. М. Локальна демократія в сучасній Україні: передумови побудови національної моделі. Гілея: науковий вісник. 2018. Вип. 131.С. 367–371. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/gileya_2018_131_98 (дата звернення: 25.05.2022 р.).

Скорик А. Д.

*студентка 1-го курсу магістратури Навчально-наукового інституту права
Сумського державного університету*

ПОЛЬСЬКА РЕФОРМА ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ТА АДМІНІСТРУВАННЯ ЯК ІДЕЙНА ОСНОВА ДЛЯ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ В УКРАЇНІ

Починаючи із 2014 року й дотепер в Україні триває так звана реформа децентралізації, яка передбачає реформування місцевого самоврядування й

територіальної організації влади із ціллю посилення спроможності територіальних громад, що сприятиме стійкому соціальному та економічному розвитку таких громад, покращенню якості й доступності публічних послуг [4, с. 8]. Концептуальною основою вищевказаної реформи, як й тотожної реформи у Республіці Польща, стали положення Європейської хартії місцевого самоврядування [1] та провідні практики суспільних відносин в даній галузі.

Станом на сьогодні встановлено існування певних успіхів у вказаній сфері: 1) Парламентом України забезпечено здійснення фінансової децентралізації (частково), утворення та ліквідацію районів, змін до виборчого законодавства, прийняття Законів України «Про добровільне об'єднання територіальних громад», «Про співробітництво територіальних громад», «Про засади державної регіональної політики», численних законів щодо розширення повноважень органів місцевого самоврядування та оптимізації надання адміністративних послуг; 2) Урядом України забезпечено затвердження нового адміністративно-територіального устрою – затверджено створення 1469 територіальних громад, які покривають всю територію держави [2].

Фінальний етап проведення реформи децентралізації також потребує:

- 1) прийняття Парламентом України низки важливих законопроектів, а саме Проектів Законів – № 5323 щодо засад державної регіональної політики та обов'язковості стратегії розвитку у кожній громаді, № 6401 щодо забезпечення прозорості місцевого самоврядування, № 4664 щодо удосконалення порядку вирішення питань адміністративно-територіального устрою, № 6504 щодо служби в органах місцевого самоврядування, № 5719 щодо зарахування тютюнового акцизу в бюджети громади, № 6472 про запозичення для сільських громад, № 2143-3 про столицю;
- 2) розробки законопроектів про агломерації та новий механізм зарахування податку на доходи фізичних осіб у громади та їх прийняття Парламентом України;
- 3) прийняття кореспондуючих змін до Конституції України в частині децентралізації – закріплення статусу громад як нових адміністративно-

територіальних одиниць, створення префектур, що володітимуть виключно наглядовими функціями, надання обласним та районним радам можливості мати власні виконавчі органи та ін.

Зазначається, що модель децентралізації, яка була напрацьована у процесі здійснення реформи публічного управління та адміністрування в Республіці Польща є такою, що сповна відповідає українським реаліям та може стати ідейною основою для подальших змін, із огляду на таке:

- 1) параметри умов проведення реформи децентралізації в Україні та Республіці Польща є певним чином співмірними, зважаючи на параметри площі держави, кількості населення та його гомогенності, кількості населених пунктів, форми державного устрою;
- 2) зміст концепції української моделі кореспондує польській моделі місцевого самоврядування й територіальної організації влади – обидві моделі започатковані на засадах децентралізації відносин влади, а формація самоврядування є основою політичного устрою, складовою громадянського суспільства;
- 3) адміністративно-територіальні устрої України та Республіки Польща є тотожними та побудованими на «трирівневій архітектурі»: область/воєводство, район/повіт, територіальна громада/гміна – як базові одиниці, яка включають один (декілька) населених пунктів, та є територіальною основою здійснення місцевого самоврядування [3, с. 11].

На наш погляд, ключовими положеннями польської моделі децентралізації, які потрібно запозичити Україні на фінальному етапі проведення реформи децентралізації, є наступні:

- відхід від принципу добровільності формування територіальних громад в Україні, який не дозволяє здійснювати зміни миттєво – як це відбулось в Республіці Польща, та призводить до затягування процесу децентралізації;
- ліквідація значної кількості центрів управління реформами – при Президентові України, Верховній Раді України, Кабінеті Міністрів України та Міністерстві розвитку громад та територій України, які майже не співпрацюють між собою,

що зменшує ефективність реформи децентралізації – на відміну від Республіки Польща, де діяв один центр управління реформою, та створення в Україні єдиного «штабу реформи децентралізації»;

- закріплення правового статусу територіальних громад – визначення їх повноважень та функцій, безпосередньо в Основному Законі держави, в тому числі й в бюджетній сфері, як це було здійснено у Республіці Польща;

- запровадження інституту префектури на регіональному рівні на кшталт польського – на відміну від України, у якій існує розгалужена мережа місцевих державних адміністрацій;

- здійснення фінансової децентралізації у відповідності до польської моделі – де гміна – аналог територіальної громади в Україні, наділена широкими повноваженнями щодо місцевих податків – вона може встановлювати розмір податку на землю, нерухомість тощо.

Література:

1. Європейська хартія місцевого самоврядування : Міжнар. договір від 15.10.1985 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_036 (дата звернення: 22.05.2022).

2. Децентралізація. URL: <https://decentralization.gov.ua/about> (дата звернення: 24.05.2022).

3. Крат М., Софій О. Порівняльний аналіз процесу децентралізації України та Польщі : аналіт. записка. Львів : Громад. організація «Європ. діалог», 2017. 51с.

4. Сербіна А., Козіна В., Бризіцький М. Зміст, принципи та мета реформи з децентралізації. Київ : Рада Європи: децентралізація і місц. самоврядування, 2019. 40 с.

Славко А.С.

*асистент кафедри МЄППП Навчально-наукового інституту права
Сумського державного університету*

МІСЦЕВЕ САМОВРЯДУВАННЯ У КОНСТИТУЦІЯХ СВІТУ

Місцеве самоврядування є однією із важливих складових демократичних процесів у будь-яких державах світу. Спроможність вирішувати питання локального значення без залучення центральної влади, а також можливість безпосередньо обирати посадових осіб місцевого самоврядування підвищує як рівень громадянської відповідальності населення, так і рівень довіри до влади. Саме тому вбачається, що гарантії існування місцевого самоврядування є однією із заporук належного функціонування демократичної держави.

Рада з прав людини ООН визначає місцеве самоврядування як найнижчий рівень управління в певній державі [1]. При цьому ООН наголошує на провідній ролі місцевого самоврядування у забезпеченні прав і свобод людини. Так само заклики гарантувати місцеве самоврядування містяться у регіональних актах. Зокрема, Преамбула Європейської хартії місцевого самоврядування іменує органи місцевого самоврядування «однією з головних підвалин будь-якого демократичного режиму» і пропонує визнати принцип місцевого самоврядування в національному законодавстві та, у міру можливості, в конституції [2].

Відтак, багато держав дійсно закріплюють принцип місцевого самоврядування у конституційному праві. Наприклад, стаття 12 Конституції Албанії передбачає, що місцеве самоврядування в Республіці Албанія засноване на принципі децентралізації влади і здійснюється відповідно до принципу місцевої автономії [3]. Стаття 142 Конституції Азербайджану вказує, що місцеве самоврядування в сільській місцевості та містах, селах і селищах здійснюють муніципалітети [4]. Статті 59 та 60 Конституції Бангладеш передбачають, що місцеве самоврядування в кожній адміністративній одиниці Республіки покладається на органи, що складаються з осіб, обраних відповідно до закону.

При цьому Парламент відповідно до закону надає органам місцевого самоврядування ... повноваження, включаючи повноваження стягувати податки для місцевих цілей, готувати свої бюджети та зберігати кошти [5].

Більше деталізовані положення щодо місцевого самоврядування містяться у статті 22 Конституції Бутану. Так, відповідно до цього акту влада та повноваження мають бути децентралізовані та передані виборним органам місцевого самоврядування для сприяння прямій участі людей у розвитку та управлінні їх власним соціальним, економічним та екологічним добробутом. Органи місцевого самоврядування забезпечують врахування місцевих інтересів у національній сфері управління, створюючи форум для громадського розгляду питань, що стосуються місцевої території.

Орган місцевого самоврядування в межах своїх фінансових та адміністративних можливостей намагатиметься досягти цілей, визначених Конституцією. Для створення кворуму на засіданні місцевого самоврядування необхідна присутність не менше двох третин від загальної кількості членів.

Перед тим, як приступити до виконання своїх обов'язків, члени органів місцевого самоврядування приносять присягу або підтвердження посади. Вибори членів органів місцевого самоврядування проводяться відповідно до положень виборчого законодавства. Цікавим положенням є те, що кандидат або член органів місцевого самоврядування не може належати до жодної політичної партії [6].

Лише короткі правила містяться у розділі VII Конституції Болгарії. Тим не менш, вони дають гарантії самостійності органів місцевого самоврядування. Так, центральні органи держави та їх територіальні підрозділи можуть здійснювати контроль за законністю актів органів місцевого самоврядування лише у випадках, якщо право на це надано законом [7].

Статті 252-255 Конституції Кабо-Верде передбачають, що організація держави включає існування автономних органів місцевого самоврядування. Автономними органами місцевого самоврядування є громадські райони

[територіальні угруповання], які представляють своє населення та переслідують інтереси цього населення.

При цьому органи місцевого самоврядування мають власні фінанси та ресурси. Закон визначає ресурси органів місцевого самоврядування та встановлює систему місцевих фінансів з метою справедливого розподілу державних ресурсів між державою та такими суб'єктами [8].

Підсумовуючи наведені вище положення конституційного законодавства зарубіжних держав можна дійти таких висновків: 1) місцеве самоврядування у контексті можливості вирішення питань місцевого значення гарантується на конституційному рівні у багатьох регіонах світу; 2) важливою складовою місцевого самоврядування є його фінансова самостійність, для чого органам місцевого самоврядування надається право встановлення місцевих податків і зборів; 3) персональний склад органів місцевого самоврядування формується на місцевих виборах. Служба в органах місцевого самоврядування переважно передбачає складання присяги.

Стаття 7 Конституції України проголошує, що місцеве самоврядування «визнається та гарантується». Деталі організації місцевого самоврядування присвячено розділ XI (статті 140-146). Переважно ці положення відповідають тим, що встановлені конституціями інших держав. Отже, загалом гарантії місцевого самоврядування, надані українською Конституцією, співпадають із тими, які передбачені світовою правничою традицією.

Література:

- 1.A/HRC/30/49 Role of local government in the promotion and protection of human rights – Final report of the Human Rights Council Advisory Committee, 7 August 2015 / United Nations. URL: <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/G15/174/88/PDF/G1517488.pdf?OpenElement>
- 2.Європейська хартія місцевого самоврядування / Верховна рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_036#Text
- 3.Constitution of Albania / Constitute. URL: https://www.constituteproject.org/constitution/Albania_2016?lang=en

4. Constitution of Azerbaijan / Constitute. URL:
https://www.constituteproject.org/constitution/Azerbaijan_2016?lang=en
5. Constitution of Bangladesh / Constitute. URL:
https://www.constituteproject.org/constitution/Bangladesh_2014?lang=en
6. Constitution of Bhutan / Constitute. URL:
https://www.constituteproject.org/constitution/Bhutan_2008?lang=en
7. Constitution of Bulgaria / Constitute. URL:
https://www.constituteproject.org/constitution/Bulgaria_2015?lang=en
8. Constitution of Cape Verde / Constitute. URL:
https://www.constituteproject.org/constitution/Cape_Verde_1992?lang=en

Стогова О.В.

*доцент кафедри фундаментальної юриспруденції та конституційного права
Навчально-наукового інституту права
Сумського державного університету*

ДОСВІД ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ У ФРАНЦІЇ

Тенденція децентралізації публічної влади є однією з провідних у державному управлінні європейськими державами ще з останньої чверть минулого століття. Пояснення цього феномену полягає у запиті на демократію на місцевому рівні та необхідністю оптимізувати надання державних послуг. Франція у загальноєвропейському русі децентралізації влади займає особливе місце, адже визнаючи принципи децентралізації та субсидіарності, реформування територіальної організації влади та перерозподіл повноважень між державними органами та органами місцевого самоврядування тут реалізовувалися за власним, відмінним від загальноєвропейського сценарію. Конституція Франції зазначає, що місцевими колективами Республіки є комуни, департаменти, заморські території (мають статус департаментів), всі інші місцеві колективи утворюються законом і управляються виборними органами. Виконавчу владу на місцях уособлюють представники уряду, які здійснюють контроль за дотриманням законності[1, с. 85].

Базовою ланкою територіальної організації влади у Франції є комуни, що чисельно помітно різняться. На 2004 р. нараховувалося 36 782 комуни, а кількість населення комуни у середньому складала 380 осіб. Кантон є адміністративно-територіальною одиницею, що охоплює кілька комун, а округ — адміністративно-територіальна одиниця, що об'єднує кілька кантонів. Одиницею другого рівня місцевого самоуправління є департамент, 100 департаментів об'єднують по 3–4 округи. Адміністративний центр департаменту називається префектурою[2, с. 20].

Наполеонівська модель територіальної організації влади передбачала суцільний поділ Франції на комуни, їх розміри та функції з часом змінювалися, з'явилися органи міжмуниципального співробітництва. У системі державної виконавчої влади базовою ланкою є департамент, саме на цьому рівні діє місцева державна адміністрація. Очолює адміністрацію префект — представник держави, основна задача якого забезпечити реалізацію державної політики на регіональному рівні[3, с. 87].

У департаменті паралельно діють: представницький орган місцевого самоврядування – генеральна рада та орган державної влади – префект. Рада обирається населенням кантонів, що входять до департаменту, а зі свого складу обирає голову, який керує виконавчим органом департаменту[2, с. 21].

Цікавим є досвід Франції щодо створення механізмів співпраці парламенту і органів місцевого самоврядування. Так, до Сенату, вищої палати парламенту, діє система непрямих виборів: виборці на рівні комуни обирають членів місцевого представницького органу, що потім обирає делегатів, які беруть участь у виборах сенаторів. Таким чином забезпечується взаємодія між вищирю палатою парламенту та місцевими представницькими органами влади.

Закон про кумуляцію (сумісництво) мандатів дозволяє головам комун додатково до муніципальних повноважень мати один персональний виборчий мандат (депутата, сенатора, регіонального радника, генерального радника). Тобто у Франції дозволяється мерам суміщувати свій мандат із представницьким мандатом органу місцевого самоврядування.

Закони, що сформували новий Адміністративний кодекс Франції, містять три найбільш важливі новації, що значно підвищили статус органів місцевого самоврядування [4]:

- запроваджено єдині правила адміністративного контролю за органами публічної влади всіх рівнів. Слід звернути увагу, що йдеться про контроль на предмет законності, що здійснюється із застосуванням судових процедур;
- департамент як самоврядний територіальний колектив управляється виборним органом влади;
- принципово змінився статус округу, який з 1982 р. управляється виборним органом.

На відміну від інших європейських країн, де децентралізація здійснювалася через злиття територіальних одиниць базового та вищого рівня, Франція не зменшувала примусово кількість комун, а максимально сприяла міжмуніципальному співробітництву.

Пошук оптимальної моделі публічної влади змушує теоретиків та практиків державного управління постійно балансувати між централізацією та децентралізацією. Схоже, що жоден із цих двох принципів не може бути абсолютним та єдиним принципом реалізації публічної влади. Незаперечною є необхідність побудови гармонійної системи органів державної влади та місцевого самоврядування, яка б гарантувала оптимальне забезпечення національних і місцевих інтересів та максимальну реалізацію прав людини на всіх рівнях: місцевому, регіональному та національному.

Література:

1. Бутко І. Децентралізація по-французькі: Місцеве самоврядування. Місцеве та регіональне самоврядування України. 1994. № 1/2, С. 81–91.
2. Ганущак Ю. Досвід Франції і бюджетна реформа в Україні. Аспекти самоврядування. 1999. № 2 (4), С. 17–21.
3. Ткачук А. Децентралізація, що зміцнює державу. Особливості місцевого самоврядування у Французькій Республіці. Місцеве самоврядування. 1997. № 1–2, С. 84–89.

4. Реформа для людини. Збірник матеріалів про шляхи реалізації адміністративно-територіальної реформи в Україні. Київ. Полігр. центр “Геопринт”. 2005, 38 с.

Стригунов Я.С.

*студент 1-го курсу Навчально-наукового інституту права
Сумського державного університету*

СИСТЕМА МІСЦЕВИХ ОРГАНІВ САМОВРЯДУВАННЯ ПОЛЬЩІ

Перед тим як розібрати питання щодо системи місцевих органів влади Польщі, пропоную розібратись, з чого саме складається місцеве самоврядування та на що поділяється.

Чинний адміністративно-територіальний поділ Польщі діє з 1999 року і виник внаслідок проведення реформи, якою було впроваджено трирівневу структуру територіального поділу «воєводство-повіт-гміна». Кожна з одиниць не перетинається та доповнює одне одного. Всі три рівні не залежні між собою фінансово і діють на принципах субсидіарності та гарантованих доходів. Кожен з них має свої завдання та відповідальність.

Гміна – базова гілка польського самоврядування, це найменша адмін. одиниця у Польщі. В середньому гміна налічує з 5 тисяч осіб [1]. Гміна це фактично автономна громада з боку врядування жителів певної території. Гміни поділяються на сільську, місько-сільську та міську. До обов’язків гміни належать усі публічні справи місцевого значення, до яких належать такі сфери, як міське господарство, освіта, культура, комунальні послуги, охорона здоров’я, громадського порядку та інші [2].

Воєводство – це адміністративно-територіальна одиниця, що є головною та невід’ємною частиною місцевого самоврядування у Польщі. Воєводське самоврядування зазначає політику регіону, а відповідно займається питаннями, які не можуть бути вирішені на рівні повіту та гміни. Головними завданнями воєводського самоврядування є проведення власної воєводської політики,

ухвалення певних тактик розвитку регіону, участь у покладанні завдань, що стоять перед Польщею в цілому, а також укладання контракту регіонів з урядом.

Повіти являють собою середню ланку самоврядування в Польщі, яка утворюється з кількох гмін. Містом на правах повіту є місто, якщо в ньому мешкає понад 100 000 жителів, а також місто, що з 31 грудня 1998 року перестало бути центром воєводства [1].

Місьцеве самоврядування має установлену, чітку систему, яка виражає собою сукупність органів місцевого самоврядування, органів самоорганізації населення й організаційних форм, за допомогою яких відповідна територіальна громада або складові частини здійснюють завдання і функції самоврядування та вирішують питання місцевого значення.

Щодо двох основних реформ, що відбулись, можна виділити наступне. Перша реформа запровадила виборчі місцеві уряди тільки на муніципальному рівні (гміни), тоді як вищі рівні територіального устрою залишилися під управлінням державної місцевої адміністрації.

Наступна реформа територіального поділу відбулася в січні 1999 року на рівні повітів і воєводств. Вона мала на меті децентралізацію й демократизацію місцевого управління. Це здійснювалося шляхом обмеження на рівні воєводств функцій державної адміністрації, яка діяла поряд із адміністрацією самоврядування воєводства [2].

Література:

1. Організація місцевого самоврядування республіки Польща - Мережа UPLAN. Мережа UPLAN. URL: <https://uplan.org.ua/analytics/orhanizatsiia-mistsevoho-samovriaduvannia-respubliky-polshcha/> (дата звернення: 26.05.2022).
2. Становлення та розвиток місцевого самоврядування в Польщі. URL: <https://veche.kiev.ua/journal/2649/> (дата звернення: 26.05.2022).

Сугоняко А.О.

студентка 1-го курсу Навчально-наукового інституту права

Сумського державного університету

ЕЛЕКТРОННІ ВИБОРИ

Класичною формою участі громадськості у здійсненні державної влади є вибори. Однак останнім часом в Україні точаться наукові суперечки щодо можливості впровадження електронного голосування. Система «електронних виборів» відома у світовій практиці, однак питання її застосування є доволі дискусійним у зв'язку з недовірою до спроможності запобігання безумовного невтручання в систему з метою спотворення даних результатів голосування. Іншими дискусійними питаннями, до прикладу, є неможливість забезпечення таємниці голосування за умови ідентифікації виборця та неможливість незалежного спостереження та верифікації даних при підрахунку голосів виборців.

Ми можемо помітити, що електронне забезпечення потрохи вводять в усі сфери діяльності держави. На даний час ні одна установа не працює хоча б без комп'ютера. Заходячи до ЦНАПу, ми бачимо велике табло, на якому зображена електронна черга, також ми можемо зайняти чергу в лікарні, просто зайшовши на сайт і забронювати собі місце.

Укрзалізниця ввела покупку білетів через Інтернет та електронний квиток. Це дуже спросило роботу у багатьох установах, а також скоротило використання паперу, але на даний момент все одно багато чого ще не перейшло до електронного формату, хоча, на мою думку, вже може. Яскравим прикладом переходу є додаток ДІЯ, який прирівнюється до оригінальних документів. Це дуже зручно, і, можливо в майбутньому ми повністю перейдемо на електронні документи.

Зважаючи на такий прогрес, я думаю, що Україна все готова до електронних виборів. Але для запровадження таких виборів потрібна не лише електронне забезпечення, але й потужна нормативно-правова база.

Звернувшись до світової, у тому числі і європейської практики, варто зазначити, що існують найрізноманітніші системи електронного голосування. Вони постійно випробовуються, змінюються, доповнюються та розвиваються. Наприклад, е-волевиявлення може відбуватися як через глобальну мережу Інтернет, так і безпосередньо на виборчих дільницях за допомогою спеціального обладнання. Крім того, деякі країни застосовують змішані системи голосування, при яких голосування відбувається частково класичним шляхом, а частково – за допомогою новітніх інформаційних технологій, в тому числі й використання мережі Інтернет.

До останніх можна віднести Францію. Для громадян Франції, які перебувають за кордоном, впроваджено інтернет-голосування. Але для того, щоб віддати у такий спосіб свій голос, обов'язково потрібно з'явитися на виборчу дільницю [1].

Цікавий досвід розвитку системи е-виборів у США. Перша спроба застосування електроніки у виборах у штаті Флорида видалась не дуже вдалою. Причиною були машини для голосування з використанням перфокарт – Votomatic System, які виявилися ненадійними. Але наразі всю систему виборів США вдосконалили і тепер там користуються найрізноманітнішими формами – від використання сенсорних машин для голосування чи скануючих електронних засобів і аж до застосування спеціальних оптичних комплексів [2]

Проте найцікавішим та одним з найбільш успішних справедливо вважається досвід Естонії. В його лежить використання мережі Інтернет, а також спеціальної ідентифікаційної картки, яка посвідчує особу виборця. Також потрібно зазначити, що спеціалісти ретельно протестували таку систему і зробили надійний захист для підвищення безпеки і блокування загроз [3].

Мало хто знає, але для нашої країни впровадження системи електронного голосування також не обмежується рівнем дискусій. Так, спроба на законодавчому рівні закріпити таке ноу-хау була зафіксована ще в 2011-му році: було зареєстровано законопроект № 8656 «Про концепцію «Запровадження системи електронного голосування».

Прочитавши цей законопроект, можна виділити обґрунтовані причини зміни діючого виборного процесу. По-перше, наразі для виборів потрібно вкласти багато часу та грошей на підготовку та проведення виборів. По-друге, на практиці процедура виборів та референдумів зумовлює багато суперечок та непорозумінь між кандидатами, членів виборчих комісій та виборцями [4].

Звичайно, є невід'ємні недоліки таких виборів, але їх можна виправити. Це, наприклад, необізнаність старшого покоління у нових технологіях. Також не можна відкидати фальсифікацію виборів, бо, яким би там не був захищений сайт, все ж таки програмісти мають можливість його взламати. Я пропоную ввести такі вибори: на дільницях будуть стояти термінали з вбудованою мережею Інтернет, люди приходять як звичайно голосувати, реєструються, їм видають, наприклад, секретний код, вони його вводять в термінал та голосують за кандидатів. Як на мене, це був би найоптимальніший варіант.

Отже, на жаль в Україні ще не запроваджена система «електронних виборів» і, напевно, найближчим часом не буде запроваджено. Але я маю надію, що все ж таки колись ми відмовимося від старих бюлетней та перейдемо на новий рівень виборів.

Література:

- 1.Петровець О. Операція «електронізація», або Чи готова Україна до онлайн-виборів? Українська правда. URL: <http://pda.pravda.com.ua/columns> (дата звернення: 23.05.2022).
- 2.Свердан Р. Від паперу до тачскріну. Чому в США неможливо підтасувати результати голосування. Європейська правда. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/articles/2016/11/7/7057035/> (дата звернення: 23.05.2022).
- 3.Топалова С. Запуск електронного голосування: корисний досвід Естонії. Lb.ua. URL: https://lb.ua/blog/svetlana_topalova.html (дата звернення: 23.05.2022).
- 4.Про Концепцію «Запровадження системи електронного голосування в Україні»: пояснювальна записка до проекту Закону України від 10.06.2011 №

8656. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/GF6OG00A> (дата звернення: 23.05.2022).

Сухонос В.В.

*завідувач кафедри фундаментальної юриспруденції та конституційного права
Навчально-наукового інституту права
Сумського державного університету,
доктор юридичних наук, професор*

ДВА АСПЕКТИ ЛОКАЛЬНОЇ ДЕМОКРАТІЇ: ЗАРУБІЖНИЙ ТА ВІТЧИЗНЯНИЙ ДОСВІД

Локальна демократія може розглядатися у двох аспектах: «локальність» як демократична організація влади на рівні місцевого самоврядування («децентралізація») або місцевого державного управління («деконцентрація») та «локальність» як демократична організація влади на рівні різного роду інституцій та організацій.

Перший аспект пов'язаний з такою категорією як «покоління демократії». На сьогодні усього можна виділити чотири покоління демократії. Так, пряма демократія визнається демократією першого покоління (ПД-1), елітарна – демократією другого покоління (ПД-2), а представницька – демократією третього покоління (ПД-3). Щодо демократії четвертого покоління (ПД-4), то для її визначення використовують такі поняття як деліберативна демократія (демократія діалогу), консенсусна демократія (демократія злагоди) та партисипаторна демократія (демократія участі).

Вперше, як вважається, подібна модель демократії була використана у бразильському місті Порту-Алегрі, де на принципах демократії четвертого покоління була побудована система місцевого самоврядування шляхом використання системи уповноважених ієрархічних форумів.

Ось як описує демократію четвертого покоління відомий футуролог та концептуаліст когнітивної моделі людини (КМл) та об'єднаних когнітивних моделей (ОКМ) І. Бощенко: «Ключовим принципом діалогової (деліберативної)

демократії є створення розподіленої сітьової ОКМ, у якій кожна ОКМ структурується виходячи з територіальної ознаки. Виходить фрактальна структура ОКМ, де декілька молодших ОКМ формують ОКМ середнього рівня, а вони в свою чергу ОКМ верхнього рівня. Від класичних ієрархічних пірамідальних структур ця відрізняється принципом поточної легітимності. Під поточною легітимністю розуміється те, кому підкоряється і від кого залежить в своїй щоденній діяльності керівник. У системах ПД-2 і ПД-3 він залежав від вищестоящого, тобто його легітимність і можливість політичної корупції в період між виборами визначалася вищестоящим в еліті. У ПД-4 це визначає нижчестоящий. В цьому випадку керівник просто вимушений служити нижчестоящим, тобто вектор його служіння спрямовано не до еліти, а до соціуму, що робить його «слугою народу», а не прислужником начальства.

Базовий принцип діалогової демократії гранично простий: громадяни з обмеженої територіальної ділянки спілкуються між собою і визначають проблеми, підлягаючі вирішенню, а також намічають шляхи їх рішення. При цьому вони вибирають із свого складу територіального модератора (координатора), який, на їх думку, володіє всіма необхідними якостями і його КМл найбільш відповідає ОКМ локальної групи. Потім вибрані на форумі координатори утворюють форум наступного рівня, на якому їх КМл взаємодіють і утворюють ОКМ середнього рівня, з свого складу вони вибирають нового модератора (координатора) який володіє вже ОКМ середнього рівня. При цьому слід звернути увагу на те, що спектр його компетенції буде найбільш широкий і оптимальний для ОКМ даного рівня. Постійна динамічна система виборів забезпечує поточну легітимність у напрямі соціуму. Координатори середнього рівня вже формують ОКМ верхнього (міського) рівня і мером стає координатор, чия КМл найбільш відповідає загальній ОКМ міста і найбільш інтегрально відображає КМл жителів міста. Такий підхід дозволяє створити ОКМ декількох рівнів і багаторівневу еліту. При цьому за рахунок сегментації ОКМ, на подібну лусці структуру, вона може краще враховувати специфіку окремих груп і територіальних зон» .

І хоча сам І. Бощенко вважає, що ідеали демократії четвертого покоління можна поширити на загальнонаціональний рівень, проте, на моє переконання це не відповідає дійсності і на сьогодні єдиним ефективним втіленням деліберативної (консенсусної, партисипаторної, партисипативної) демократії є локальний (муніципальний) рівень.

Інший аспект локальної демократії пов'язаний з наданням відповідних повноважень низовим ланкам різних державних і громадських інституцій.

Зокрема, ми можемо це бачити навіть зараз – під час російсько-української війни. Загальновідомо, що світова військова спільнота обмежувала спротив ЗСУ днями або, у кращому випадку, тижнями. Проте, це виявилось не так. Однією ж з причин такої помилки стала недооцінка не лише моральної складової вітчизняних збройних сил, їх високої мотивації захисту Батьківщини, але й той рівень демократизації, який сформувався в лавах української армії. Саме він забезпечив можливість низових підрозділів ЗСУ і територіальної оборони приймати рішення на місці, з урахуванням поточної тактичної ситуації.

Звісно, локальна демократія буде затребувана і в мирний час. Зокрема, демократичний стиль управління вищими навчальними закладами сприятиме творчій ініціативі професорсько-викладацького складу і забезпечить ефективну роботу колективу ВНЗ.

Теліженко Л.В.

*доцент кафедри фундаментальної юриспруденції та конституційного права
Навчально-наукового інституту права Сумського державного університету*

БАГАТОМАНІТТЯ ЯК ПРОБЛЕМА ЛОКАЛЬНОЇ ДЕМОКРАТІЇ: ДОСВІД НІМЕЧЧИНИ

Локальну демократію переважно розуміють як систему здійснення влади на локальному рівні, за якої громадяни мають право та засоби для контролю за діяльністю органів місцевого самоврядування й безпосередньо беруть участь в ухваленні рішень [1, Р. 963]. Самою своєю сутністю локальна демократія передбачає множинність та структурну складність. Адже місцевих спільнот і

груп інтересів може бути скільки завгодно багато. Вони можуть бути утвореними у великих містах і маленьких селищах, об'єднувати значку кількість людей і водночас невелику групу, відрізнятися інтересами, що утворюють у спільнотах горизонтальні зв'язки. При цьому на інтересах обов'язково позначаються історія, культура, економіка, система управління тощо. Тобто за умов локальної демократії місцеві спільноти є різними, як не тотожні ні їх структура, ні інтереси, ні самі форми їх утворення (об'єднання громадян та органів самоорганізації населення, місцеві ініціативи, загальні збори, громадські слухання, громадський контроль тощо).

Та саме множинність і складність, які є атрибутом локальної демократії як досягнення сучасного, цивілізованого суспільства, утворюють для нього і певну проблему єдності, яку з методологічної точки зору можна позначити як проблему єдності багатоманіття.

У якості ілюстрації цієї проблеми, яку треба враховувати в реаліях українського «розщепленого» суспільства, звернемося до ситуації в сучасній Німеччині, де розвинена практика локальної демократії, але де попри вирівнювання умов життя в її колишніх східній і західній частинах, єдності так і не досягнуто. У щорічній доповіді федерального уряду «Про стан німецької єдності» зазначено, що політично та емоційно поділ між східними та західними федеральними землями став ще глибшим [2]. Більше того, 57 відсотків східних німців почуваються громадянами другого сорту і майже половина з них незадоволені тим, як функціонує демократія [там же]. Зокрема, західних німців у політиці значно більше, ніж східних, які й утворюють протестний рух проти існуючої політики.

Висновок, до якого приходять доповідачі конференції, полягає в тому, що багатоманіття само по собі збагачує демократію, але не є фактором гармонійної єдності та цілісності суспільства, без яких воно стає слабким та вразливим до викликів, насамперед зовнішніх [там же]. «Треба розуміти, що й інший може бути правий, а моя думка може бути помилковою. І це є основою демократичного дискурсу» (Ханс-Йоахим Мац).

Додамо, що спільною основою для єдності багатоманіття в демократії може бути тільки беззаперечна цінність, яку не здатна спростувати ні політична точка зору, ні прихильність до тих чи інших інтересів, ні регіональні розбіжності, ні якісь інші обумовленості, але яка може бути визнаною абсолютно всіма за умови її усвідомлення, розуміння значущості та неминучості. Такою цінністю є людина, в самій своїй людській сутності невід’ємна від всього людства в його минулому, теперішньому та навіть найближчому майбутньому. Тотальна цінність людини та її життя здатна стати об’єднуючим фактором як всього суспільства, що називається по горизонталі, так і суспільства з державою, тобто по вертикалі.

Література:

1. Burns D. Can Local Democracy Survive Governance? Urban Studies. 2000. V. 37, № 5/6. P. 963-973.
2. Берлинской стены давно нет, но немцы на востоке и западе до сих пор плохо понимают друг друга // URL: <http://surl.li/cbjne> (дата звернення: 25.05.2022).

Ткаченко О.А.

студентка 1-го курсу Навчально-наукового інституту права

Сумського державного університету

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД ПРОВЕДЕННЯ РЕФОРМИ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ

У контексті демократичних перетворень, які все більше охоплювали суспільний та політичний аспект життя України, механізм дії публічної влади потребував вагомих змін та перетворень. Раніше тривалий час у нашій державі була система централізованого управління, яка лише гальмувала економічний розвиток регіонів, що були залежними від розподілу ресурсів на загальному рівні. Тому за роки незалежності в Україні зроблено безліч кроків до впровадження та становлення демократичної децентралізації. Досвід провідних зарубіжних країн доводить, що одним із способів вдосконалення державного управління є саме децентралізація, яка сприяє зміцненню місцевого

самоврядування, формуванню більшої самостійності та незалежності громад. Сама ж передача повноважень з вищого рівня публічного управління – складний процес, що потребує чіткої регламентації та рішучих дій. Тому для побудови діючої моделі децентралізації в Україні потрібно враховувати досвід іноземних практик, особливо – європейських країн.

Децентралізація – одна з форм розвитку демократії, яка дає змогу за збереження єдності держави та її інститутів розширити місцеве самоврядування, активізувати населення для забезпечення власних потреб та інтересів, звужити сферу впливу держави на суспільство, замінюючи цей вплив механізмами саморегуляції, виробленими самим суспільством, зменшити витрати країни [1, с.9]. Її ж метою є створення ефективної системи функціонування держави, яка буде здатна реагувати на ситуативну мінливість в регіоні та буде спрямованою на забезпечення потреб суспільства у повному обсязі. Останнім часом поняття децентралізації влади є основоположним у країнах Європи. Виділяють п'ять основних характеристик, які притаманні децентралізації в європейських країнах: демократизація шляхом розвитку місцевої та регіональної автономії, максимально ефективного вирішення місцевих проблем, свобода як результат місцевої та регіональної автономії, забезпечення культурної, мовної та етнічної різноманітності, економічна конкуренція між місцевими та регіональними рівнями [1, с.10].

Перейдемо до характеристик децентралізації в європейських країнах. В Італії загалом діє система рівнозначності усіх її елементів, а організація державної влади має чітку регламентацію як для нижчих складових – комун, так і для центральних складових, які вирішують найважливіші суспільні питання. Регіони для нормального функціонування забезпечені і власними ресурсами, і коштами, які забезпечуються державою для економічної підтримки. Компетенції між громадами, провінціями та іншими елементами розподіляють на основі пропорційності. У країні також наявна адміністративна децентралізація. Польща за основу проведення децентралізації взяла курс на співпрацю регіонів, що вміщувало створення вільних економічних зон і надання допомоги одного

регіону іншому в умовах профіциту та дефіциту. Результатом її проведення у Польщі стало чітке розмежування функцій та повноважень між державою та місцевою владою. Також в країні відбулось відокремлення влади від бізнесу[2, с.686]. Швеція разом із Норвегією та Данією для провадження децентралізаційних основ проводить експеримент щодо розширення меж місцевої автономії під назвою «вільне місцеве управління». Метою цього експерименту є перевірка на практиці різних способів активізації діяльності органів місцевого управління, а також надання великих можливостей представникам місцевих співтовариств та місцевих органів влади впливати на місцеву політику [1, с.12]. У Німеччині процеси децентралізації сприяли чіткому розподілу повноважень між її державними структурами. Малий та середній бізнес в країні є головними рушіями у контексті розвитку муніципалітетів. Швеція впровадила можливість місцевих органів вирішувати будь-які питання стосовно забезпечення життєдіяльності громадян. У Франції комуни, регіони та департаменти є децентралізованими рівнями управління в країні, які мають власні окремі органи самоврядування.

Отже, вивчення досвіду європейських практик з впровадження децентралізації є досить важливою складовою нашої власної децентралізаційної політики. Ми тяжіємо до європейської спільноті, тому їхні практики допоможуть стати нам ще кращими та розвинутішими.

Література:

- 1.Архіпенко І. Зарубіжний досвід децентралізації влади: уроки для України. *Державне управління та місцеве самоврядування*. 2018. Вип. 4. С. 7-15.
- 2.Пігуль Н. Г., Люта О. В. Зарубіжний досвід проведення децентралізаційних реформ. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2016. №9. С. 684-688.

Чала Д.О.

студентка 1-го курсу Навчально-наукового інституту права

Сумського державного університету

ЕЛЕКТРОННЕ ГОЛОСУВАННЯ

У демократичній політичній системі дуже важливо, щоб громадяни певної країни мали можливість взяти участь у чергових виборах і обрати своїх представників до органів державної влади. На сьогодні застосування інструменту електронних виборів широко використовується в США, Канаді, Бельгії, Швейцарії, Естонії та Бразилії. Частково запроваджене електронне голосування у Великобританії, Німеччині, Франції, Іспанії та Португалії. Кабінет Міністрів Ради Європи визначає електронне голосування як процедуру голосування за допомогою інформаційно-комунікаційних технологій із системою автоматичного підрахунку голосів [1].

Електронне голосування включає в себе голосування за допомогою електронного виборчого бюлетеня, а також підрахунок виборчих бюлетенів в електронному вигляді. Слід враховувати, що електронне голосування - це голосування без використання бюлетеня, виготовленого на паперовому носії, з використанням комплексу цифрових засобів і систем автоматизації [2].

Що стосується переваг такого голосування над традиційним голосуванням за допомогою паперових бюлетенів, що здійснюється в сучасній Україні, то воно дозволяє набагато швидше здійснити обробку та підрахунок голосів виборців. Це є надзвичайно актуальним у вітчизняних умовах, коли опрацювання та підрахунок голосів виборців на дільничних та окружних виборчих комісіях зтягується на декілька годин, а то й днів. Також це дозволяє на порядок зменшити витрати часу, оскільки у більшості випадків результати виборів автоматично роздруковуються пристроєм по закінченню часу, відведеного для голосування. Яскравим прикладом в цьому випадку є підведення підсумків на виборах у Бразилії, де протягом чотирьох годин після завершення голосування верховна виборча комісія обробила 70%, а до кінця ночі 90% загальної кількості голосів [3].

Водночас існує кілька серйозних перешкод на шляху впровадження подібних технологій в нашій державі. Наприклад, висока вартість переходу на електронний формат виборів, адже за нестачі бюджетних коштів влади ефективною альтернативою може виступити інтернет-голосування, тобто голосування з дому за допомогою підключення до Інтернету. Як показує практика, такий формат обрав для своїх громадян уряд Канади [4].

Однак найбільш ваговою проблемою запровадження електронного голосування в Україні є надійне забезпечення конфіденційності голосування. Немає гарантії того, що за вказівкою влади не будуть розроблені і нелегально впроваджені програми для відстеження волевиявлення громадян. Це порушує основоположний принцип демократичних виборів - таємне голосування. Важливо переконатися в тому, що проголосувала конкретна людина, зберігаючи при цьому таємницю голосування. Також держава повинна виключати ризик маніпуляції та несанкціонованого втручання в роботу системи електронного голосування [5].

Отже, впровадження електронного голосування в Україні є неоднозначним. З одного боку, це - великий крок у майбутнє, коли відбувається постійний розвиток новітніх технологій. А з іншого, такі технології мають кілька недоліків, що можуть мати негативний вплив на політичне, суспільне та економічне життя України. Довірадою до результатів електронного голосування в нашій державі зростатиме щоразу, коли вони збігатимуться з результатами виборів із використанням традиційних паперових технологій.

Література:

1. Константи́нівська А. Електронне голосування як інструмент електронної участі громадян. *Вісник Львівського університету*. 2018. С. 1-6. URL: http://www.fps-visnyk.lnu.lviv.ua/archive/20_2018/25.pdf
2. Гусаревич Н. Електронне голосування: концептуальні підходи. *Аспекти публічного управління*. 2021. № 4. С. 1-7. URL: <https://aspects.org.ua/index.php/journal/article/view/893/862>

3. Волошкевич Г. А. Автоматизовані системи електронного голосування: світовий досвід та перспективи впровадження в Україні. Збірник конференцій. 2017. С. 1-7.
4. Бикова А. І. Актуальність впровадження електронних виборів в Україні. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. 2019. № 16. С. 82-85. URL: http://false-science.ucoz.ua/experiment/nauk-visnyk-omgu_2019-16.pdf#page=82
5. Кривошеїн В. В. Ризики впровадження е-голосування в Україні в контексті постпандемічної трансформації демократії. *Epistemological studies in Philosophy, Social and Political Sciences*. 2020. № 3. С. 1-8. URL: <https://visnukpfs.dp.ua/index.php/PFS/article/view/1031/1457>

Чернявський Б.А.

*студент 1-курса Навчально-наукового інституту права
Сумського державного університету*

ЗМІСТ, ПРИНЦИПИ ТА МЕТИ РЕФОРМИ З ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ

У 1997 році України ратифікувала Європейську хартію місцевого самоврядування, а отже, їй повинна виконувати європейські стандарти, до якого входить і децентралізація. З тих пір різними урядами було зроблено декілька спроб провести необхідні реформи, але в силу різних причин вони не увінчалися успіхом [1, с.3]. Після Революції гідності почались зміни: прийнято Концепцію реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади, закони України «Про співробітництво територіальних громад» та «Про добровільне об'єднання територіальних громад». Тобто, змістом реформ є перехід на європейські стандарти.

Децентралізація – це передача владних повноважень і бюджету від державних органів влади до органів місцевого самоврядування. Основним завдання реформи є створення умов для розвитку громад та наближення послуг до людей шляхом формування заможних громад, передачі більшої частини повноважень на базовий рівень управління та чіткого розмежування функцій між

рівнями управління, а також гарантування належного ресурсного забезпечення місцевого самоврядування [2].

Принципи місцевого самоврядування, або, власне, «децентралізації» – це сформовані в процесі еволюції місцевого самоврядування основоположні ідеї та правила, які є основою діяльності територіальних громад та вибраних ними органів і посадових осіб для самостійного вирішення місцевих питань [3, с.266].

Метою можна назвати оптимізацію діяльності органів місцевого самоврядування у відповідь на національні і глобальні виклики та тенденції, держава постійно удосконалює свій апарат, в тому числі змінюючи параметри адміністративно-територіального устрою. При цьому завжди дотримується баланс між ефективністю організації влади та історичними, економічними, географічними, демографічними особливостями [4, с.4].

Таким чином, змістом реформ є перехід на європейські стандарти. Крім цього, децентралізація – це передача владних повноважень і бюджету від державних органів влади до органів місцевого самоврядування. Її основним завданням є створення умов для розвитку громад, передачі більшої частини повноважень на базовий рівень управління та чіткого розмежування функцій між рівнями управління.

Принципами місцевого самоврядування є ідеї та правила, які є основою діяльності територіальних громад та вибраних ними органів і посадових осіб для автономного вирішення місцевих питань. Врешті-решт, метою є оптимізація діяльності органів місцевого самоврядування у відповідь на національні і глобальні виклики та тенденції. Держава постійно удосконалює свій апарат, тому реформа децентралізації розвивається і не стоїть на місці.

Література:

1. Децентралізація в Україні. Досягнення, надії і побоювання. Український незалежний центр політичних досліджень. URL: <https://www.international-alert.org/wp-content/uploads/2021/08/Ukraine-Decentralisation-UK-2017.pdf> (дата звернення: 30.05.2022).

2. Децентралізація: коротко про головне - Ціна держави - проект CASE Україна. Ціна держави - проект CASE Україна. URL: <https://cost.ua/698-detsentralizatsiya-korotko-pro-holovne/> (дата звернення: 30.05.2022).

3. Гришук М. Принципи місцевого самоврядування як основні засади організації та функціонування місцевого самоврядування: політико-правовий аналіз. *Острозька академія*. 2019. №3. С. 266–270.

Шульга М. О.

студентка 1-го курсу Навчально-наукового інституту права

Сумського державного університету

МІСЦЕВІ ВИБОРИ В УКРАЇНІ ЯК ОДНА З ФОРМ БЕЗПОСЕРЕДНЬОЇ ДЕМОКРАТІЇ

Ідея народовладдя - одна із загальнолюдських цінностей. Вона є вихідною точкою до розуміння того, що є демократія. Відповідно до неї у суспільстві й державі в уявленні людей проходить межа між демократією і реакцією. Ідейною основою народовладдя є концепція суверенітету, тобто верховенства влади народу, яка здійснюється в його інтересах.

Отже, народовладдя в Україні реалізується на основі Конституції через інститути безпосередньої чи представницької демократії. До інститутів безпосередньої демократії, які забезпечують прийняття державного рішення прямим волевиявленням народу, відносять: референдум; участь у виборах; звіти депутатів і виконавчих органів перед населенням.

Представницька демократія (репрезентативне народовладдя) - форма народовладдя, за якої право приймати рішення громада реалізує через обраних нею представників, які повинні відстоювати інтереси тих, хто їх обрав.

Безпосередню демократію можна визначити як безпосереднє волевиявлення всього народу або його частини з метою здійснення суспільних функцій шляхом виборів, референдумів або в інших, не заборонених Конституцією України і законами, формах.

Відповідно до ст. 1 Виборчого кодексу України, вибори в Україні є основною формою народного волевиявлення, способом безпосереднього здійснення влади Українським народом [1].

Відповідно до вище наведеного, можемо стверджувати, що місцеві вибори є однією з форм безпосередньої демократії. Вони забезпечують особисту участь громадян у формуванні виборних органів місцевого самоврядування та обрання осіб на виборні посади місцевого самоврядування. Разом з тим, місцеві вибори можна вважати основним механізмом представницької демократії, у контексті якої громадяни не беруть безпосередньої участі в управлінні громадою і розв'язанні соціальних проблем, натомість доручають це своїм представникам [2, с. 212].

В Україні місцеві вибори відбуваються прямим шляхом, де виборці обирають депутатів, голосуючи за кандидатів висунутих відповідно до українського законодавства. Виборчі системи для місцевих виборів в Україні «прив'язані» до місцевих рад, до яких проводяться вибори.

Відповідно до Закону України «Про місцеві вибори», вибори депутатів сільських селищних рад проводяться за мажоритарною системою відносної більшості в одномандатних виборчих округах, на які поділяється територія відповідно села, селища. Однак, вибори депутатів до міських рад незалежно від кількості виборців, зареєстрованих в межах міста, проводяться за пропорційною виборчою системою в багатомандатному виборчому окрузі за виборчими списками місцевих організацій політичних партій із закріпленням кандидатів за територіальними виборчими округами.

Вибори міського голови проводяться за мажоритарною системою абсолютної більшості в єдиному одномандатному виборчому окрузі, що співпадає відповідно з територією міста згідно до існуючого адміністративно-територіального устрою або території об'єднаної міської громади. Натомість для виборів сільського, селищного, міського голови законодавець обрав мажоритарну систему відносної більшості в єдиному одномандатному

виборчому окрузі без врахування кількості виборців, які проживають в межах відповідних сіл і селищ.

Вибори старости проводяться за мажоритарною системою відносної більшості в єдиному одномандатному виборчому окрузі, до якого входить територія відповідного населеного пункту у складі об'єднаної сільської, селищної, міської територіальної громади [3].

На місцевих виборах діють виборчі комісії, що виступають у ролі спеціальних колегіальних органів, які уповноважені реалізовувати підготовку та проведення відповідних місцевих виборів і здійснювати контроль за дотриманням законодавства України.

При цьому Центральна виборча комісія є виборчою комісією вищого рівня для всіх виборчих комісій, повноваження якої щодо підготовки та організації проведення виборів поширюються на всю територію України. територіальна виборча комісія є постійно діючим органом до завдань якої входить реєстрація кандидатів, висунутих та зареєстрованих відповідно до українського законодавства, замовлення виборчих бюлетенів, а також робота зі списком виборців і визначення результатів виборів. Натомість дільничні виборчі комісії працюють лише зі списками виборців і виборчими бюлетенями, а також організують голосування на дільниці та встановлюють результати.

Місцева рада вважається обраною за умови обрання не менш ніж двох третин від загальної кількості її депутатів. До обрання нового складу депутатського корпусу місцевої ради продовжуються повноваження депутатів попередньої каденції. В Україні статус територіальної громади надається суто мешканцям населених пунктів. Згідно з цим, можемо стверджувати, що лише мешканці міст, сіл і селищ України обирають безпосередньо міських, сільських і селищних голів відповідно. Слід зазначити, що тільки місцеві ради населених пунктів мають власні виконавчі органи, тоді як представницькі органи обласних та районних рад виступають лише у ролі виразників спільних інтересів жителів територіальних громад. У законодавстві України не передбачено створення виконавчих органів у цих радах.

Отже, місцеві вибори в Україні є однією з основних форм безпосередньої демократії, тобто прямої участі громадян в управлінні справами громади [4]. Вибори також розглядаються як процес, унаслідок якого народ шляхом голосування формує склад органу місцевого самоврядування чи обирає особу на виборну посаду. Як правило, органи місцевої влади наділяються владними повноваженнями і отримують право діяти від імені територіальної громади і приймати загальнообов'язкові рішення для виконання.

Література:

- 1.Виборчий кодекс України від 19.12.2019 № 396-IX / ВР України. URL: <https://cutt.ly/1HGvxT7> (дата звернення: 21.05.2022).
2. Николаїшин Б. Місцеві вибори як базовий механізм формування відносин між органами публічної влади і територіальними громадами: зарубіжний досвід. *Державне управління і місцеве самоврядування*. 2014. Вип. 4. 212-228 с.
- 3.Про місцеві вибори: Закон України від 14.07.2015 № 595-VIII / ВР України. URL: <https://cutt.ly/GHGxPvg> (дата звернення: 21.05.2022).
4. Бесчастний В.М. Конституційне право зарубіжних країн: навч. посібник. Київ, 147 с.

Електронне наукове видання

**КРАЩІ ПРАКТИКИ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ:
ДОСВІД КРАЇН ЄС ДЛЯ УКРАЇНИ**

Матеріали

науково-практичного круглого столу

(м. Суми, 27 травня 2022 року)

Відповідальна за випуск О. В. Стогова
Комп'ютерне верстання В. О. Панкратової

Матеріали друкуються в авторській редакції.
Організаційний комітет не несе відповідальності за точність наведених фактів, цитат,
економіко-статистичних даних, власних імен та
інших відомостей, не завжди поділяє позицію авторів.

Формат 60×84/16. Ум. друк. арк. 11,16. Обл.-вид. арк. 5,01.

Видавець і виготовлювач
Сумський державний університет,
вул. Римського-Корсакова, 2, м. Суми, 40007
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 3062 від 17.12.2007.